

Rapport 12:2025

Utvidet oppfølging i fag- og yrkesopplæring

Erfaringer fra forsøk med opplæringstiltak av lengre varighet

Malin Dahle

Hanna Jones

Henriette Skyberg

Malin Dahle, Hanna Jones, Henriette Skyberg

Utvidet oppfølging i fag- og yrkesopplæring

ERFARINGER FRA FORSØK MED OPPLÆRINGSTILTAK AV LENGRE VARIGHET

Ideas2evidence rapport 12/2025

IDEAS2EVIDENCE
Bygger kunnskap

© ideas2evidence 2025

ideas2evidence

Villaveien 5

5007 Bergen

Telefon: 91817197

post@ideas2evidence.com

Bergen, oktober, 2025

ISBN 978-82-8441-071-5

ISBN / ISSN / DOI	978-82-8441-071-5
Tilknyttet prosjektnr./-tittel	Kartlegging av forsøk med opplæringstiltak av lengre varighet
Tittel på rapport	Utvidet oppfølging i fag- og yrkesopplæring. Erfaringer fra forsøk med opplæringstiltak av lengre varighet
Forfatter(e) (navn og institusjonstilknytning)	Malin Dahle, Hanna Jones, Henriette Skyberg, ideas2evidence
Utgiver	Ideas2evidence
Eier	Ideas2evidence
Andre bidragsytere? Inkl. rolle.	Nei
Hvilke(n) metode(r) er brukt?	Intervjuer
Er NAVs registerdata brukt?	Nei
Er NAV-enhet omtalt? Hvilke(n)? Ikke fyll ut om anonymisert.	Nav Vestland, Nav Oslo, Nav Øst-Viken
URL / Lenke til publisert versjon av rapporten	
Skal NAV pliktavlevere?	Nei
Kommentarer eller tilbakemelding til FoU-seksjonen i NAV eller biblioteket?	Nei

Forord

På oppdrag fra Arbeids- og velferdsdirektoratet følger ideas2evidence forsøket med opplæringstiltak av lengre varighet. Denne rapporten er den andre delrapporten i prosjektet, som gjennomføres i perioden 2023–2029. Den første delrapporten ble levert i august 2024, og sluttrapporten skal leveres i november 2029.

Prosjektet ledes av Malin Dahle, med Siv Svanæs, Henriette Skyberg og Hanna Jones som prosjektmedarbeidere. I tillegg har Asle Høgestøl og Andrea Rørvik Marti bidratt i en tidlig fase av prosjektet.

Vi ønsker å takke Arbeids- og velferdsdirektoratet og forsøksfylkene for en god og konstruktiv dialog, og for verdifulle innspill underveis i arbeidet. En særlig takk går også til alle informanter som har delt sine erfaringer og perspektiver med oss så langt i prosjektet.

Bergen,

Oktober, 2025

Innhold

Sammendrag	7
1.1 Bakgrunn.....	10
1.2. Problemstillinger.....	12
1.3 Data og metoder.....	14
1.4 Rapportens innhold.....	17
Kapittel 2: Endringer i forsøkenes utforming	18
2.1 Fremgangsmåte for oppdatering av forsøksbeskrivelsene	18
2.2 Oslo	18
2.3 Øst-Viken.....	22
2.4 Vestland	25
2.5 Kapitteloppsummering.....	28
Kapittel 3: Rutiner for oppfølging	29
3.1 Oslo	29
3.2 Øst-Viken.....	30
3.3 Vestland	32
3.4 Kapitteloppsummering.....	34
Kapittel 4: Deltakernes erfaringer	35
4.1 Erfaring med opplæringsløpet	35
4.2 Erfaring med oppfølging fra Nav og skole	37
4.3 Kapitteloppsummering.....	39
Kapittel 5: Frafall	41
5.1 Omfang og årsaker til frafall.....	41
5.2 Forebygging av frafall.....	42
5.3 Kapitteloppsummering.....	43
Kapittel 6: Nav og skolenes erfaringer	44
6.1 Stort oppfølgingsbehov.....	44
6.2 Lærerne er førstelinje	44
6.3 Varierende oppfølging fra Nav	45

6.4 Kunnskap og informasjonsflyt er sentralt.....	47
6.5 Behov for tydeligere rolle- og ansvarsdeling.....	48
6.6 Kapitteloppsummering.....	48
Kapittel 7: Konklusjoner	49
7.1 Få skriftliggjorte planer	49
7.2 Stort oppfølgings- og tilretteleggingsbehov	49
7.3 Navs rolle er uklar	49
7.4 Behov for koordinering	50
Litteratur	51

Sammendrag

ideas2evidence følger Arbeids- og velferdsdirektoratets (AVdir) forsøk med opplæringstiltak av lengre varighet i perioden 2023–2029. Hensikten med oppdraget er å undersøke om en forlenget varighet på tiltaket kan gjøre det mulig for flere brukere uten formelle kvalifikasjoner og med svake norskferdigheter å starte på og fullføre fagopplæring. Dette er den andre delrapporten i oppdraget. Første delrapport ble levert i august 2024. Sluttrapporten skal leveres i november 2029.

Om forsøket

AVdir fikk i 2022 i oppdrag fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) å iverksette et avgrenset forsøk med opplæringstiltak av lengre varighet for en målgruppe som trenger norskopplæring og/eller opplæring i grunnleggende ferdigheter samt fagopplæring.

Formålet med forsøket er å synliggjøre om utvidet varighet, der Nav er involvert gjennom hele opplæringsløpet, gir fylkene bedre mulighet til å utvikle og tilby tilrettelagte fag- og yrkesopplæringsløp for personer som ellers ville brukt mer enn fire år på å fullføre fagbrevet. Målgruppen er innvandrere som har behov for fag- og yrkesopplæring, men som har for svake norskferdigheter og/eller manglende grunnleggende ferdigheter til å kunne fullføre opplæringen innenfor rammen av det ordinære opplæringstiltaket.

Tre Nav-fylkesenheter deltar i forsøket: Oslo tilbyr barne- og ungdomsarbeiderfaget basert på Samarbeidsmodell Oslo, Øst-Viken tilbyr restaurant- og matfag ved Vestby og Sørumsand, og Vestland tilbyr helsearbeiderfaget basert på tidligere tverretattlig samarbeid.

Problemstillinger og datainnsamling

Den overordnede problemstillingen i oppdraget er: *I hvilken grad bidrar utvidet varighet på opplæringstiltak til at flere brukere med manglende kvalifikasjoner og svake norskferdigheter kan starte på og gjennomføre fagopplæring?*

Prosjektet er delt inn i fire undersøkelsesområder:

1. **Før forsøk/førsituasjonen:** Kartlegge eksisterende samarbeid mellom Nav og fylkeskommunen i forkant av forsøket, eksisterende opplæringstilbud rettet mot målgruppen, samt vurderinger av i hvilken grad eksisterende tilbud møter målgruppens behov.
2. **Oppstart av forsøk:** Dokumentere etablering av samarbeid i forsøksfylkene og utforming av opplæringstilbud og planer for oppfølging, vurdere inntak av brukere.
3. **Under forsøk:** Dokumentere endringer i samarbeidet og opplæringstilbudet, hvorvidt planene for oppfølging følges, innhente brukererfaringer og vurdere betydning av oppfølgingen fra Nav, dokumentere frafall.
4. **Etter forsøk:** Vurdere måloppnåelse og betydningen av oppfølging fra Nav for måloppnåelsen.

Denne rapporten presenterer funn fra undersøkelsesområde nummer tre, men med noen justeringer. Ved forrige datainnsamling hadde forsøksfylkene i liten grad utarbeidet formelle planer for oppfølging av deltakerne, og dette temaet ble ikke dokumentert i den første delrapporten. Det er først i årets

datainnsamling at det har vært mulig å dokumentere fylkenes planer eller praksis for oppfølging. Det har følgelig ikke vært grunnlag for å belyse hvorvidt planer for oppfølging faktisk blir fulgt.

Rapporten bygger på intervjuer med forsøksledere i Nav, samarbeidspartnere i fylkeskommunen, lokale opplæringskoordinatorer, Nav-veiledere, lærere og deltakere i hvert forsøksfylke. I tillegg har vi innhentet oppdaterte beskrivelser av opplæringsløpet i hvert fylke, og vi har deltatt i et møte mellom AVdir og de tre forsøksfylkene som ga verdifull informasjon om status for forsøket i hvert av de tre fylkene.

Hovedfunn

Endringer i forsøkenes utforming

I gjennomføringen av et forsøk vil det ofte være behov for å gjøre endringer og justeringer underveis. I Oslo og Vestland er det gjort flere justeringer i opplæringsmodellene siden oppstart. I Oslo har de delt klassen i to i fellesfagene, og de svakeste deltakerne har fått utsatt praksis samt økt mengden av opplæring på grunnskolenivå sammenlignet med det som opprinnelig var planlagt. Justeringene har vært nødvendig for å møte behovene til en svært heterogen deltakergruppe. I Vestland har innføringen av modulstrukturerte læreplaner gjort at skolen har forsøkt veksling mellom lengre perioder i praksis og lengre perioder med opplæring i skole. De har imidlertid erfart at dette ikke har fungert optimalt for deltakerne i forsøket, og vil i opplæringsens tredje år innføre hyppigere veksling mellom skole og bedrift. I Øst-Viken er det ikke gjort endringer av betydning. Det er ikke gjort endringer øvrige deler av forsøket, som for eksempel samarbeidsparter eller ansvarsdeling, i noen av fylkene.

Rutiner for oppfølging

Denne rapporten dokumenterer hvordan fylkene følger opp deltakerne i forsøket. Vi finner at det i liten grad foreligger tydelig definerte og skriftliggjorte planer som beskriver hvordan eller hvor ofte partene skal følge opp. Snarere har det utviklet seg en mer behovsbasert praksis underveis i forsøket. Unntaket er Oslo, der rutiner for oppfølging er nedfelt i en skriftlig plan (håndbok).

Hvor involvert Nav er i oppfølgingen av deltakerne, varierer mellom fylkene. I alle fylker skal deltakerne følges opp av sin Nav-veileder, i tråd med etablerte standarder for brukeroppfølging. Hvor tett veilederne følger opp, er imidlertid svært forskjellig. Etableringen av en koordinatorfunksjon som binder sammen skole, deltaker og Nav, fremstår som et viktig grep. En slik rolle finnes i alle fylker, men graden av involvering i oppfølgingen av deltakerne varierer. I alle fylker er det likevel lærerne som står for den tette oppfølgingen av deltakerne.

Deltakernes erfaringer

Deltakerne opplever lærerne som sine viktigste støttepersoner, også i møte med praktiske og personlige utfordringer. Kontakten med Nav oppleves av flere deltakere som begrenset eller uforutsigbar. Samtidig trekkes ordningen med faste Nav-koordinatorer som besøker skolene, frem som velfungerende der slike ordninger finnes. Uten en slik ordning fremstår Nav som mer distansert for deltakerne. Når det gjelder selve opplæringen, uttrykker deltakerne tilfredshet. Flere opplever tilbudet som en reell sjanse til å forbedre egen livssituasjon. Samtidig er opplæringsløpet krevende for

mange, blant annet på grunn av begrensede norskferdigheter og utfordringer med teoretiske fag. Familiesituasjon og helseutfordringer påvirker også tilstedeværelse og motivasjon for en del deltakere.

Frafall

Totalt 12 deltakere har avsluttet opplæringen siden oppstart høsten 2023, de fleste av dem i Oslo. Svake norskferdigheter og faglige ferdigheter er de viktigste årsakene til frafall, men helseutfordringer og familiære forhold spiller også inn. Oppfølgingen fra Nav kan ha en betydning for å forebygge frafall. I tilfeller der Nav er tett på og setter inn praktiske støttetiltak som gjør det mulig å fortsette opplæringen, opplever flere informanter at dette kan være avgjørende for at deltakerne blir stående i løpet. Det varierer imidlertid mellom fylkene i hvor stor grad Nav spiller en slik rolle.

Nav og skolenes erfaringer

En viktig erfaring på tvers av fylkene, er at mange deltakere har sammensatte og omfattende oppfølgingsbehov, betydelig større enn det enkelte av skolene forventet da forsøket startet. Tett samarbeid mellom Nav og skole er en nøkkel for å møte disse behovene, men erfaringene fra samarbeidet mellom skolen og Nav varierer mellom fylkene. Manglende kunnskap om hverandres virkemiddelapparat, uklare roller og begrensninger i informasjonsflyten påvirker kvaliteten på samarbeidet, og oppfølgingen som deltakerne får. Veiledere er i varierende grad påkoblet, og noen oppfatter skolen som primærkontakt for deltakerne når de er i opplæringstiltak. Store brukerporteføljer og kapasitetspress oppleves av flere veiledere som hindre for å gi tett oppfølging.

Konklusjoner

Vår undersøkelse viser at oppfølgingen av deltakerne organiseres ulikt i de tre fylkene, og at Navs rolle og involvering varierer. En viktig ambisjon i forsøket har vært at Nav skal følge opp deltakerne gjennom hele opplæringsløpet, for på den måten å bidra til økt gjennomføring og forebygge frafall. Vi har sett at et tett samarbeid mellom skolen og Nav har stor betydning for oppfølgingen av deltakerne, og at Navs bidrag kan være avgjørende for at deltakerne klarer å stå i opplæring. Våre funn viser imidlertid at det er rom for forbedring, og at Navs rolle i flere tilfeller fremstår uklar. Vi har sett at mye av oppfølgingsansvaret faller på skolen, og at deltakerne i varierende grad forholder seg til Nav. I samtlige fylker fremstår forsøket som lite forankret i Navs førstelinje.

En tydelig og tilgjengelig Nav-ressurs, i form av en koordinator med tett tilknytning til skolene og deltakerne, kan bidra til en mer helhetlig, forutsigbar og effektiv oppfølging, samtidig som den kan kompensere for et mer distansert veilederledd. Undersøkelsen viser hvordan koordinatorrollen fungerer som et bindeledd mellom skole, deltaker og veiledere, og bidrar til bedre informasjonsflyt og raskere løsninger i enkeltsaker. Deltakere og lærere fremhever også betydningen av at koordinatoren er fysisk til stede og lett tilgjengelig for deltakerne. Dette gir lavere terskel for å håndtere praktiske og økonomiske utfordringer underveis, og deltakerne opplever bedre støtte.

Kapittel 1: Innledning

Dette kapittelet presenterer bakgrunnen for forsøket med opplæringstiltak av lengre varighet i regi av Arbeids- og velferdsdirektoratet (AVdir). Vi gjør rede for de politiske og samfunnsmessige rammene for forsøket, og noen sentrale endringer i forsøkets kontekst som har funnet sted etter at det ble lyst ut. Videre presenteres problemstillingene for kartleggingen, sammen med en oversikt over hvilke datakilder og metoder som er benyttet i årets rapport. Vi drøfter også sentrale etiske utfordringer tilknyttet innsamling av data fra deltakerne i forsøket.

1.1 Bakgrunn

Dette er den andre av tre delrapporter i kartleggingen av *forsøk med opplæringstiltak av lengre varighet* i regi av AVdir. Formålet med forsøket er å synliggjøre hvorvidt utvidet varighet, der Nav er involvert gjennom hele opplæringsløpet, vil gi fylkene bedre mulighet til å utvikle og tilby tilrettelagte løp i fag- og yrkesopplæring til personer som ellers ville ha brukt lengre tid enn fire år på å komme i mål med fagbrevet. Målgruppen er innvandrere som har behov for fag- og yrkesopplæring, men som har for svake norskerferdigheter og/eller manglende grunnleggende ferdigheter til å kunne fullføre opplæringen innenfor rammen av det ordinære opplæringstiltaket.

1.1.1 Politiske og samfunnsmessige rammer for forsøket

Forsøket er forankret i Meld. St. 32 (2020–2021) *Ingen utenfor – En helhetlig politikk for å inkludere flere i arbeids- og samfunnsliv* (Arbeids- og sosialdepartementet, 2021). Det er ett av flere tiltak som er blitt iverksatt de siste årene for å styrke voksnes tilgang til fag- og yrkesopplæring gjennom økt tverrsektoriell og samordnet innsats. Ansvar for opplæring av voksne er fordelt på flere departementer og ulike forvaltningsnivåer, og er tilpasset forskjellige lovverk, styringssystemer og finansieringsordninger. Dette kan gi utfordringer med å utforme en helhetlig tilnærming til voksnes læring.

Meldingen slår fast at det å gi fag- og yrkesopplæring til voksne som i dag står utenfor arbeidsmarkedet, er et politisk satsingsområde. Den peker videre på behovet for tettere samarbeid mellom kommunen, Nav og fylkeskommunen for å gjøre det mulig for flere som mangler grunnleggende kvalifikasjoner, å gjennomføre lengre opplæringsløp.

Satsingen på fag- og yrkesopplæring for voksne, og da innvandrere spesielt, må sees i lys av et økende behov for faglært arbeidskraft, og de utfordringene som personer uten fullført videregående opplæring møter når de skal få innpass i arbeidsmarkedet (NOU 2021: 2, 2021; Arbeids- og sosialdepartementet, 2021). Dette er en særlig utfordring blant innvandrerbefolkningen i Norge. Rundt 30 prosent av innvandrere står utenfor arbeidslivet.¹ Omtrent like mange har kun fullført grunnskole, og mange har ikke fullført grunnskolen i det hele tatt.² Særlig er andelen høy i

¹ Det er betydelige forskjeller mellom grupper med ulik innvandringsgrunn, botid, kjønn eller utdanningsnivå. Andelen i arbeid er høyest blant arbeidsinnvandrere med 78 prosent. Blant personer som har kommet som flyktninger eller familieegjenforente, ligger denne andelen på henholdsvis 54 og 65 prosent. Blant disse er mange kvinner (SSB <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/sysselsetting-blant-innvandrere-registerbasert>)

² Tall fra SSB <https://www.ssb.no/utdanning/utdanningsniva/statistikk/befolkningens-utdanningsniva>

aldersgruppen 30–39 år, der 4 av 10 voksne innvandrere er uten videregående opplæring (NOU 2019: 25, 2019). Det er mange grunner til at innvandrere, og særlig flyktninger, har lavere sysselsetting enn resten av befolkningen. Likevel vet vi at kvalifisering og utdanning er nøkkelfaktorer for å få innvandrere til å lykkes i arbeidslivet.

Personer som er aktuelle for et fagbrevløp, men som har behov for norskopplæring samt opplæring i grunnleggende ferdigheter - enten i forkant av eller parallelt med et fagbrevløp - vil ofte ha behov for oppfølging fra Nav. Det har vært en utfordring at mange av fagbrevløpene har en varighet på fire år, mens Nav sine opplæringstiltak har hatt en varighetsbegrensing på tre år. Dette har medført at Nav ikke har kunnet bidra med støtte og tilpasninger det siste året av opplæringsløpet.

Når Nav har trukket seg ut av samarbeidet etter tre år, altså før deltaker har oppnådd fagbrev, har dette potensielt vært til hinder for en helhetlig koordinert innsats. Utgangspunktet for forsøket var dermed et behov for å utvide varighetsbegrensingen, samt å kunne vise gevinstene av at Nav kan følge personer i målgruppen tett gjennom hele opplæringsløpet.

Etter endringen av tiltaksforskriften, vedtatt i januar 2025, er maksimal varighet for opplæringstiltak utvidet til fire år for enkelte typer opplæringsløp. Dette diskuterer vi i mer detalj i kapittel 1.1.3.

1.1.2 Om forsøkene

AVdir fikk i 2022 i oppdrag fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) å iverksette et avgrenset forsøk med opplæring av lengre varighet for en målgruppe som trenger norskopplæring og/eller opplæring i grunnleggende ferdigheter samt fagopplæring. Direktoratet inviterte tre fylkesenheter i Nav til å delta i forsøket: Nav Oslo, Nav Vestland og Nav Øst-Viken.

Fylkene fikk i oppgave selv å vurdere hvilke fag opplæringen skulle omfatte, hvordan den skulle organiseres, og om det var aktuelt å etablere én eller to klasser. Fylkesenhetene ble oppfordret til å søke samarbeid med fylkeskommunen om opplæringen.

Navs fylkesenheter og fylkeskommunene ble bedt om å etablere fagopplæring på videregående nivå innen utvalgte lærefag, med fagbrev som målsetting. Oppdraget spesifiserte videre at tiltaket skulle inneholde opplæring i norsk språk, og ved behov også grunnleggende ferdigheter, for å understøtte fagopplæringen.

Opplæringstilbudene i alle tre fylker startet i august 2023. I Oslo gis et tilrettelagt tilbud i barne- og ungdomsarbeiderfaget, som bygger videre på tilbudet i Samarbeidsmodell Oslo. I Øst-Viken gis et nyopprettet tilbud med tilrettelagt opplæring i restaurant- og matfag. Tilbudet gis ved to ulike videregående skoler – Vestby og Sørumsand. I Vestland gis tilrettelagt opplæring i helsearbeiderfaget. Tilbudet bygger på et tidligere samarbeid, tverretattlig samarbeid om helsearbeiderfag.

I kapittel 2 beskriver vi nærmere hvordan forsøket har blitt implementert i hvert av de tre fylkene.

1.1.3 Endringer i rammene rundt forsøket

Da forsøket ble lyst ut i 2022, var varigheten på opplæringstiltaket satt til inntil tre år, med mulighet for forlengelse med ett år dersom tiltaksdeltakeren av særlige grunner ikke kunne gjennomføre utdanningen innen treårsperioden.

I januar 2025 ble det vedtatt flere endringer i Forskrift om arbeidsmarkedstiltak. Blant annet kan tiltaksdeltakere som har behov for norskopplæring og/eller Forberedende opplæring for voksne (FOV) i forkant av eller parallelt med fag- og yrkesopplæring, få opplæringstiltak i inntil fire år. Varigheten kan fortsatt forlenges med ett år dersom deltakeren av særlige grunner ikke klarer å fullføre utdanningen innen denne perioden.

Endringen trådte i kraft 1. juli 2025. Dermed vil kartleggingsoppdraget bidra med viktig kunnskap om hvilken funksjon Nav kan ha, nå som de kan følge deltakerne gjennom hele det fireårige opplæringsløpet.

En annen viktig endring i forsøkets rammer, er innføringen av den nye opplæringsloven som trådte i kraft høsten 2024. Loven innebærer omfattende endringer i opplæringen på alle nivåer – både for barn og voksne. Særlig relevant for forsøket med opplæringstiltak av lengre varighet, er innføringen av retten til forsterket norskopplæring. Frem til nå har Nav hatt en sentral rolle i å finansiere språkstøtte i enkelte samarbeidsmodeller, men varighetsbegrensningen på tre år i opplæringstiltaket har ført til at denne støtten falt bort i det fjerde året. I den nye opplæringsloven er det fylkeskommunens ansvar at rettigheten til forsterket norskopplæring innfris. Det er foreløpig uklart om Nav fortsatt vil ha en rolle i finansieringen av denne typen forsterkning av opplæringstilbudet. I flere av fylkene pågår det en prosess med å finne ut av hvordan ansvaret skal fordeles mellom Nav og fylkeskommunen.

Innføringen av modulstrukturert opplæring har også særlig relevans for forsøket. Endringen innebærer et mer fleksibelt opplæringsløp som er bedre tilpasset voksnes behov, og legger til rette for mer individuelt tilpassede løp, blant annet i form av økte muligheter for avkortning av opplæringsløpet. Dette skaper usikkerhet om framtiden for fireårige opplæringsløp for voksne. Merk at blant forsøksfylkene, er det kun Vestland som følger modulstrukturerte læreplaner, i helsearbeiderfaget. I Øst-Viken er det søkt om unntak fra å følge de modulstrukturerte læreplanene i restaurant- og matfag. I Oslo følges ordinære læreplaner, fordi det ikke foreligger modulstrukturerte læreplaner for barne- og ungdomsarbeiderfaget.

1.2. Problemstillinger

Den overordnede problemstillingen i dette prosjektet er: ***I hvilken grad bidrar utvidet varighet på opplæringstiltak til at flere brukere med manglende kvalifikasjoner og svake norskferdigheter kan starte på og gjennomføre fagopplæring?***

For å besvare denne overordnede problemstillingen, er oppdraget delt inn i fire undersøkelsesområder, vist i figur 1.1. I første delrapport (Dahle, Svanæs, Skyberg og Jones, 2024) konsentrerte vi oss om problemstillinger fra de to første undersøkelsesområdene. I årets rapport skal vi besvare problemstillinger fra det tredje undersøkelsesområdet (markert med en stiplet linje i figur 1.1). Vi diskuterer problemstillingene mer i detalj i avsnittene nedenfor.

Figur 1.1: Oversikt over problemstillingene i oppdraget

	Før forsøk/nåsituasjonen	Oppstart av forsøk	Under forsøk	Etter forsøk/resultater
System/aktører	Eksisterende samarbeid mellom NAV og fylkeskommunen	Etablering av samarbeid rundt forsøket Barrierer og drivere	Endringer i samarbeidet	
Tiltak	Kartlegging av eksisterende opplæringstilbud	Utforming av opplæringstilbud, planer for oppfølging Virkningskjeden for tiltaket	Endringer i opplæringstilbudet Følges planer for oppfølging	
Brukere	Aktørenes vurderinger av målgrupper og i hvor stor grad dagens tilbud møter behovene	Inntak av brukere Hvem får og hvem får ikke tilbud	Brukernes erfaringer med tilbudet Betydningen av NAVs oppfølging Frafall	Oppnådd fagbrev Overgang til arbeid, andre tiltak eller kvalifiseringsløp Arbeidsmarkedstillknytning Sammenheng mellom oppfølging og utfall

1.2.1 Endringer i samarbeidene og opplæringstilbudet

Generelt sett vil det i gjennomføringen av forsøk ofte være behov for justeringer og endringer underveis. Dette kan skyldes erfaringer aktørene i forsøket gjør seg, eller eksterne faktorer som politiske prioriteringer eller samfunnsmessige endringer (kapittel 1.1.3). For det første kan det handle om endringer i hvilke parter som er involvert, eller hvilke parter som har ansvar for hva. For det andre kan det være nødvendig å gjøre endringer i opplæringstilbudet for eksempel på grunn av erfaringer med hva som er hensiktsmessig balanse mellom ulike opplæringsarenaer eller fag. Et viktig formål med årets rapport er å dokumentere eventuelle slike endringer i samarbeidene og opplæringstilbudene i hvert av de tre forsøksfylkene.

1.2.2 Oppfølging av deltakerne

Det har vært viktig å dokumentere hvordan forsøksfylkene følger opp deltakerne underveis i opplæringsløpet, hvordan skolen og Nav samarbeider om dette, og om det eventuelt gjøres endringer i oppfølgingsrutinene underveis. Sistnevnte kan for eksempel skyldes at forsøkene gjør seg erfaringer med hva slags oppfølging deltakerne har behov for.

Den opprinnelige prosjektskissen la opp til at planene for oppfølging skulle dokumenteres i første delrapport (kolonne 2 i figur 1.1), mens årets rapport skulle dokumentere hvorvidt planene for oppfølging følges (kolonne 3 i figur 1.1). På tidspunktet for forrige datainnsamlingen hadde imidlertid forsøksfylkene ikke utarbeidet slike planer, og dokumentasjonen ble derfor utsatt til årets rapport. Siden vi ikke hadde data om oppfølgingsplanene i forrige runde, har vi heller ikke grunnlag for å vurdere eventuelle endringer i planene eller i hvilken grad de følges opp i denne rapporten.

Oppfølgingen som deltakerne får gjennom opplæringsløpet, samt eventuelle endringer i samarbeidene og i opplæringstilbudene (jf. kapittel 1.2.1), kan påvirke resultatene fylkene oppnår med tanke på gjennomføring og frafall. Dermed utgjør funn fra disse to delene av rapporten en viktig bakgrunn og kontekst for problemstillingene som skal besvares i den siste delrapporten i kartleggingen (figur 1.1, kolonne 4).

1.2.3 Deltakererfaringer og frafall

I forsøket skal deltakerne få oppfølging og tilrettelegging fra Nav helt fram til fagbrev. Før utvidelsen av opplæringstiltaket til fire år for enkelte typer opplæringsløp (kapittel 1.1.3), kunne Nav bare følge opp deltakeren i tre år. Dermed er det relevant å undersøke hvilken betydning det har for deltakerne at de får oppfølging og tilrettelegging fra Nav helt frem til fagbrev. Hvordan vurderer deltakerne oppfølgingen de får fra Nav? Hvilken type oppfølging trenger deltakere og hvordan vurderer de oppfølgingen de får? I tillegg til deltakernes egne vurderinger av den oppfølgingen de får, har vi også innhentet vurderinger fra veiledere i Nav og lærere av hva oppfølgingen fra Nav betyr for deltakerne.

Videre har vi undersøkt hvilken oppfølging Nav og fylkeskommunen har gitt deltakere som står i fare for å falle fra opplæringen, og hvordan de samarbeider for å hindre frafall. Vi dokumenterer også hvor mange deltakere som har falt fra i hvert av forsøksfylkene og hva som er årsakene til dette. Et eventuelt systematisk frafall kan påvirke deltakergruppens sammensetning, og dette er viktig å ta hensyn til i vurderingen av fylkenes resultater i tredje delrapport.

1.3 Data og metoder

Datainnsamlingen som danner grunnlag for årets rapport, består av kvalitative intervjuer med ulike aktører i hvert forsøksfylke. I tillegg har vi innhentet oppdaterte beskrivelser av opplæringsmodellene i hvert fylke, og gått gjennom håndboken som er utviklet i Oslo, som beskriver rutineene for oppfølging. Vi har også deltatt i et møte mellom AVdir og de tre forsøksfylkene som gav verdifull informasjon om status for forsøket i de tre fylkene. Årets rapport bygger også på funn fra forrige delrapport (Dahle et al., 2024). Tabell 1.1 viser hvilke intervjuer som er gjennomført i hvert av de tre forsøksfylkene.

Tabell 1.1: Antall informanter som er intervjuet i forsøksfylkene

	Oslo	Øst-Viken	Vestland
Forsøksleder i Nav	1	1	1
Fylkeskommunal samarbeidspartner	2	1	1
Lokal opplæringskoordinator*	1	2	1
Nav-veiledere	2	4	2
Lærere	4	7	3
Deltakere	6	6	4
Totalt antall informanter	16	21	12

**Tittelen lokal opplæringskoordinator benyttes ikke i alle forsøksfylkene. I Oslo er det gjennomført intervju med tiltaksansvarlig på fylkesnivå som har ansvar for å koordinere samarbeidet mellom Nav og opplæringssektoren i forsøket.*

I Oslo er det gjennomført et intervju med forsøksleder i Nav og et gruppeintervju med rektor og avdelingsleder ved Oslo voksenopplæring Helsfyr, som representerer fylkeskommunal samarbeidspartner. Det er også gjennomført intervju med en tiltaksansvarlig i Nav som har ansvar for å koordinere samarbeidet mellom Nav og voksenopplæringen. Videre er det gjennomført gruppeintervju med to Nav-veiledere som har ansvar for deltakere i forsøket, samt gruppeintervju med fire lærere og to gruppeintervjuer med totalt seks deltakere. Det ble ikke brukt tolk i deltakerintervjuene. Totalt ble det gjennomført intervjuer med 16 personer i Oslo, fordelt på sju intervjuer. Intervjuer med deltakere og lærere er gjennomført fysisk ved skolebesøk, mens øvrige intervjuer er gjennomført digitalt.

I Øst-Viken gjennomføres forsøket i to regioner, og det er forsøksklasser på to ulike videregående skoler. Derfor er det gjennomført flere intervjuer i dette forsøket. Vi har intervjuet forsøksleder og samarbeidspartner i fylkeskommunen. Videre har vi intervjuet to lokale opplæringskoordinatorer i Nav i et gruppeintervju, en fra hver av de to regionene. Vi har også intervjuet fire Nav-veiledere i et gruppeintervju, to fra hver av de to regionene. Ved hver av de to videregående skolene gjennomførte vi et gruppeintervju med lærere, fire personer ved den ene skolen og tre personer ved den andre. Vi gjennomførte også et gruppeintervju med tre deltakere ved en av skolene, samt tre enkeltintervjuer med deltakere ved den andre skolen. Et av disse intervjuene ble gjennomført med tolk. Totalt er det gjennomført intervjuer med 21 personer i Øst-Viken, fordelt på åtte intervjuer. Intervjuer med deltakere og lærere er gjennomført fysisk ved skolebesøk. Øvrige intervjuer er gjennomført digitalt.

I Vestland har vi intervjuet forsøksleder og samarbeidspartner i fylkeskommunen og lokal opplæringskoordinator i Nav. Videre har vi gjennomført to enkeltintervjuer med Nav-veiledere, samt ett enkeltintervju med kontaktlærer for det forberedende året, og ett gruppeintervju med to lærere som underviser i modulstrukturert fag- og yrkesopplæring (MFY). Vi har også intervjuet fire deltakere i et gruppeintervju. Det ble ikke brukt tolk. Totalt er det gjennomført intervjuer med tolv personer i Vestland, fordelt på åtte intervjuer. Intervju med deltakere og en av lærerne ble gjennomført fysisk ved skolebesøk. Øvrige intervjuer er gjennomført digitalt.

1.3.1 Om rekruttering av deltakere til intervju

Det er viktig å være bevisst på de etiske problemstillingene som reises når man gjennomfører datainnsamling rettet mot personer som er i målgruppen for forsøket, nemlig innvandrere med svake norskferdigheter og/eller manglende grunnleggende ferdigheter, og som mottar ytelser fra Nav.

Fritt informert samtykke er et helt vesentlig krav når det gjennomføres forskning på individer (Fossheim, 2015). Dette betyr at de som samles inn data om, skal ha fått god informasjon om formålet med datainnsamlingen og hva dataene vil brukes til, og samtykket skal gis helt frivillig og ikke under press eller tvang. I årets datainnsamling har det vært særlig viktig å sikre at deltakerne har fått informasjon om prosjektet formidlet i et språk de kan forstå, fordi mange av dem har et relativt lavt språknivå (Dahle et al., 2024, s. 55). Det har også vært viktig å være bevisst på at deltakerne inngår i flere asymmetriske relasjoner, noe som kan medføre at de føler et press om å takke ja til å delta i intervju. Dette gjelder både relasjonen til Nav som de er avhengige av for å få stønader, lærerne som vurderer og godkjenner arbeidet deres på skolen, men også oss som eksterne forskere.

Vi har gjort flere tiltak for å avbøte disse utfordringene. For det første har vi utviklet et samtykkeskriv spesielt tilpasset målgruppen. Dette hadde et relativt enkelt språk, understreket at deltakelse i intervju var helt frivillig, og at det ikke ville få noen negative konsekvenser for deltakeren å takke nei eller å trekke seg fra intervjuet underveis eller i etterkant.

Lærerne fikk ansvar for å rekruttere deltakere til intervju. Det er disse som har den daglige kontakten med deltakerne og som kjenner dem best, og vi vurderte dermed at dette var den rollen som var best egnet for å formidle informasjon om intervjuet. Denne vurderingen ble gjort i samråd med forsøkslederne og AVdir. Lærerne fikk tilsendt samtykkeskrivet, og gikk igjennom dette med deltakerne som var aktuelle for å delta i intervju. Deltakerne kunne stille spørsmål til læreren dersom det var noe de ikke forsto.

Intervjuene ble gjennomført fysisk ved de videregående skolene. I forkant av intervjuet ble hovedtrekkene i samtykkeskrivet gjentatt for deltakerne, før vi innhentet skriftlig samtykke (signatur). I forkant av intervjuene ble skolene forespurt om det var nødvendig å ha med tolk i intervjuene. Det var kun én deltaker som behøvde tolk. Vi lot også skolene vurdere om intervjuene skulle gjennomføres enkeltvis eller i gruppe, avhengig av hva de trodde ville være mest hensiktsmessig for deltakerne som ble intervjuet.

1.3.2 Metodiske begrensninger

Vår metodiske tilnærming er i hovedsak kvalitativ, og vi har til denne rapporten ikke samlet inn kvantitative data som kan sammenlignes på tvers av fylkene. Det er derfor ikke grunnlag for å konkludere om årsakssammenhenger basert på de dataene vi har tilgjengelig. Det har også vært noe utfordrende å foreta systematiske sammenligninger av de tre forsøkene. Dette skyldes til dels at det foreligger lite skriftlig dokumentasjon av rutiner for oppfølging og samarbeid i fylkene. Unntaket er Oslo, som har utviklet en egen håndbok for forsøket.

Fordi tilgangen til skriftlig dokumentasjon har vært begrenset, har vi i stor grad vært avhengige av å samle inn nødvendig informasjon gjennom intervjuer med ulike aktører som er involvert i oppfølgingen av deltakerne. Dette har gjort det noe utfordrende å tegne et presist bilde av rutiner og praksis, siden ulike informanter har formidlet ulike, og av og til motstridende opplysninger. Det forsterkes av at det i en del tilfeller mangler fastsatte rutiner, og at en del av samarbeidet og oppfølgingen er behovsbasert.

1.3.3 Etablering av sammenligningsgruppe

Som en del av oppdraget skal vi vurdere om det er mulig å etablere en egnet sammenligningsgruppe for deltakerne i forsøket. Gruppen skal sammenlignes med deltakere i opplæringstiltak av lengre varighet. Målet er å kunne sammenligne utfall for deltakere i tre- og fireårige opplæringstiltak.

Samlet sett er vår vurdering at det ikke vil være hensiktsmessig å etablere en slik sammenligningsgruppe. Dette skyldes både mangelen på relevante bakgrunnsdata, og at det lave antallet deltakere uansett vil gi svært begrensede muligheter til å gjennomføre statistiske analyser som belyser forskjeller i utfall mellom deltakere i tre- og fireårig opplæringstiltak samt hva eventuelle forskjeller skyldes.

Det finnes flere ordinære tilbud, altså treårig opplæringstiltak med tilbud om fag- og yrkesopplæring med en eller annen form for tilrettelegging, som det kunne vært relevant å sammenligne resultatene i forsøket med. I Oslo og Vestland er opplæringsmodellene en videreutvikling av eksisterende samarbeidstiltak som har lignende faglig innhold (Dahle et al., 2024, s. 15 ff). Dermed kunne man sett for seg å sammenligne resultater for deltakerne i forsøket med tidligere klasser i disse tiltakene, som hadde opplæringstiltak i tre år. Det kunne også vært aktuelt å sammenligne klassene i forsøket med Bergensmodellen eller Sandslimodellen, som gir lignende faglig innhold og er rettet mot en lignende målgruppe som i forsøket.

Selv om det er mulig å identifisere relevante sammenligningsgrupper, er det imidlertid en utfordring at det er begrensede muligheter til å sammenligne kjennetegn ved deltakerne i forsøket med deltakere i andre tiltak. Vi vet fra tidligere studier at de forutsetningene deltakerne kommer inn i opplæringen med, kan ha mye å si for resultatene de oppnår (se f.eks. Dahle, Nordhagen, Jones og Monsen, 2024,

s. 59-60). Dette gjelder særlig språklige forutsetninger, altså hvilket norsknivå de er på, og tidligere skolegang. Evalueringen av forsøket med modulstrukturert fag- og yrkesopplæring fant for eksempel at deltakere som kom inn i forsøket med norsknivå B1 eller høyere, oppnådde fagbrev i betydelig høyere grad enn deltakere med lavere norsknivå. Det samme gjaldt deltakere som hadde noe erfaring fra norsk videregående skole fra tidligere, sammenlignet med de som ikke har slik erfaring. Også aktørene i det pågående forsøket erfarer at faglige og norskspråklige ferdigheter har mye å si for deltakernes progresjon og eventuell risiko for frafall. For å kunne gjennomføre en pålitelig sammenligning av resultater, bør altså opplysninger om norskferdigheter og tidligere skoleerfaring være tilgjengelig for begge grupper.

Forsøksfylkene har gjennomført en egen rapportering spesifikt knyttet til forsøket, der de registrerer deltakernes norsknivå, samt påbegynt og fullført utdanning i Norge og i utlandet. Dette gir oss mulighet til å belyse hvilke faglige og språklige forutsetninger deltakerne kom inn i forsøket med (Dahle et al., 2024, s. 55 ff). Fordi dette er en ekstrarapportering, finnes det ikke tilsvarende data om deltakere i opplæringstiltak med lignende faglig innhold. Muligheten til å kontrollere for noen av de viktigste individkennetegnene i sammenligningen av resultater vil derfor være begrenset. Hvis vi hadde observert variasjoner i resultater mellom deltakere i tre- og fireårig opplæringstiltak, er det altså ikke grunnlag for å si at forskjellene skyldes varigheten på tiltaket, og ikke variasjoner i deltakergruppens språklige og faglige forutsetninger.

En ytterligere utfordring, er deltakergruppens størrelse. Det er tatt inn relativt få deltakere i fylkene (26 i Oslo, 26 i Øst-Viken og 14 i Vestland), og vi har sett frafall underveis i alle fylker. Et så lite utvalg gir svært begrensede muligheter til å gjennomføre robuste statistiske analyser.

1.4 Rapportens innhold

Denne rapporten dokumenterer hvordan fylkene følger opp deltakerne i forsøket, og hvilke erfaringer deltakerne, Nav og skolene har med oppfølgingen, samt hvilken rolle Nav har i denne oppfølgingen. Rapporten dokumenterer også endringer som er gjort i opplæringsmodellene, og beskriver frafall og årsaker til frafall så langt i forsøket. Rapporten er delt inn i syv kapitler.

Kapittel 1 beskriver bakgrunn for forsøket, problemstillinger og metode.

Kapittel 2 dokumenterer endringer fylkene har gjort i forsøket.

Kapittel 3 beskriver rutiner for oppfølging i hvert fylke.

Kapittel 4 oppsummerer deltakernes erfaringer med opplæringsløpet og med oppfølgingen de får underveis.

Kapittel 5 beskriver frafall og årsaker til frafall så langt i forsøket.

Kapittel 6 oppsummerer fylkenes erfaringer med oppfølgingen og samarbeidet omkring oppfølgingen.

Kapittel 7 oppsummerer hovedfunn og trekker konklusjoner.

Kapittel 2: Endringer i forsøkenes utforming

I dette kapittelet gjør vi rede for endringer i utformingen av forsøket i hvert av de tre fylkene. Vi presenterer modellene i Oslo, Øst-Viken og Vestland, hvilke endringer de har gjort siden forrige datainnsamling, og diskuterer hva som er bakgrunnen for endringene.

2.1 Fremgangsmåte for oppdatering av forsøksbeskrivelsene

Underveis i gjennomføringen av forsøk vil det ofte være behov for å gjøre endringer eller justeringer, for eksempel på grunn av endringer i rammebetingelser, eller erfaringer aktørene gjør seg. Et viktig formål med årets rapport har derfor vært å innhente oppdaterte beskrivelser av utformingen av forsøkene i hvert av de tre fylkene. Dette arbeidet startet med at vi deltok i et statusmøte mellom forsøkslederne i fylkene og AVdir i mars 2025. I dette møtet orienterte forsøkslederne om status i hvert av fylkene, inkludert eventuelle endringer i opplæringsmodellen. Basert på denne orienteringen, utarbeidet vi en oppdatert versjon av forsøksbeskrivelsen fra første delrapport i kartleggingen (Dahle et al., 2024, s. 30 ff). Den oppdaterte beskrivelsen ble sendt til forsøksleder for kvalitetssikring, og eventuelle oppfølgingsspørsmål ble diskutert i intervju med forsøksleder i etterkant av at de hadde lest igjennom og kommentert den oppdaterte beskrivelsen. Vi utarbeidet deretter en endelig versjon basert på forsøksledernes innspill.

Da vi gjennomførte forrige datainnsamling var det flere aspekter ved både samarbeid og opplæringsmodell som ikke var endelig avklart. Det vil derfor være enkelte forskjeller mellom fremstillingen i forrige delrapport og beskrivelsene som legges frem i dette kapittelet, som ikke skyldes endringer i modellen, men at flere detaljer ved modellen har falt på plass siden datainnsamlingen til første delrapport.

2.2 Oslo

I tabell 2.1 presenterer vi utformingen av forsøket i Oslo, slik det så ut på tidspunktet for datainnsamling til årets rapport. Endringer sammenlignet med forrige rapport er markert i fet skrift.

Som tabellen illustrerer, er det gjort noen endringer i utformingen av opplæringsmodellen i Oslo.

Tabell 2.1: Implementering av forsøket i Oslo, oppdatert våren 2025

Tiltak	Samarbeid	Målgruppe	Rekruttering	Opplæringsmodell
Tilrettelagt barne- og ungdomsarbeiderfag. Bygger på tilbud i Samarbeidsmodell Oslo.	Arbeidsgruppe består av representanter fra Nav Tiltak Oslo, Utdanningsetaten ved voksenopplæringen, samt skolen (Helsfyr VO). Nav har ansvar for prosjektledelse, rekruttering og oppfølging av deltakere, sikring av livsopphold samt finansiering av språkstøtte. * Voksenopplæringen kartlegger deltakere, utformer opplæringsplan, gir opplæring, sikrer læreplasser og gir oppfølging på lærestedet.	Minoritetsspråklige, med og uten rett til videregående opplæring**. Krav om A2 i norsk og engelsk. Ferdigheter i matte på nivå med 9. trinn. Viser motivasjon og læringsevne. ***	Informasjon om tiltaket delt med veiledere ved alle Nav-kontor i Oslo gjennom infomøte. Nav-veileder rekrutterer blant langtidsledige, gjennomfører kartleggingssamtaler for å gjøre helhetlig vurdering av interesse, motivasjon og evne til å fullføre 4-årig løp. Planlegging av økonomi, vurdering av familiesituasjon, skolebakgrunn m.m. Voksenopplæringen kartlegger norsk-, matte- og engelskferdigheter, ved bruk av servicesenterets tester. Voksenopplæringen og Nav gjennomfører intervju med kandidater som oppfyller inntakskravene****, for å utdype faglige forutsetninger og vurdere interesse og motivasjon.	Integrert fag- og språkopplæring gjennom CLIL-metodikk, med språk og fag integrert. Språkopplæring vektlagt i første år, etter hvert vektlegges fagopplæring mer. Differensiert opplæring, hver gruppe har egen ressurs for lærings- og språkstøtte. Klassen er delt i to i fellesfagene, de som mangler grunnskole i egen gruppe. Vekslingsmodell. Praksis fra andre semester år 1 for deltakere med fullført grunnskole. Praksis fra første semester år 2 for deltakere uten grunnskole. Opplæring på grunnskolenivå i samfunnsfag, naturfag, matte, engelsk og norsk. Dokumentasjon gis gjennom standpunktkarakter og eksamen. Blokklegging av undervisning i fellesfagene, slik at fagene fordeles utover år 1-3. Ekstra lærerressurser i matematikk. Engelskundervisning utsettes for de som mangler grunnskole.

* Ifølge forsøksleder i Nav er det ikke gjort endringer i finansiering av språkstøtte for det spesifikke kullet som ble tatt inn i forsøket høsten 2023.

**Det må presiseres at inntak av deltakere med og uten rett til videregående opplæring ikke er nytt med dette forsøket, men en videreføring av inntakskriterier til tidligere samarbeidsklasser i Samarbeidsmodell Oslo.

***Dette var målgruppen som ble lagt til grunn da forsøket startet. I praksis ble det tatt inn flere deltakere med A1 i norsk, slik vi viste i forrige rapport. Ifølge informanter fra Helsefyr ble det tatt inn deltakere med A0 i engelsk og matteferdigheter tilsvarende 4.-5. klassenivå. Til sammen 10 deltakere manglet grunnskole helt eller delvis.

**** Flere deltakere med lavere nivå vist gjennom testene ble tatt inn til intervju

2.2.1 Todeling av klassen i fellesfagene

Skolen besluttet tidlig å dele klassen i to i fellesfagene, slik at de som får opplæring på grunnskolenivå er samlet i en egen gruppe. Det er også besluttet å utsette praksis for deltakerne som mangler grunnskole. I utgangspunktet skulle alle deltakere ut i praksis i løpet av det første året. Etter en kartlegging av deltakerne, vurderte lærerne at det ville være hensiktsmessig for disse deltakerne å vente med praksis til andre året, for å få gjennomført mer undervisning i grunnleggende ferdigheter og grunnskolefag før de går ut i bedrift. For å kompensere for at deltakerne som mangler grunnskole får færre dager med praksis sammenlignet med de øvrige deltakerne, har de to dager med praksis i uken fra år to. De som ikke får opplæring på grunnskolenivå, startet i praksis andre semester i det første skoleåret, og har praksis én dag i uken.

2.2.2 Intensivert undervisning på grunnskolenivå

Det er lagt til ekstra undervisning på grunnskolenivå, sammenlignet med det som opprinnelig var planen. Når deltakerne som ikke får opplæring på grunnskolenivå er ute i praksis, får de øvrige deltakerne undervisning i grunnskolefag. Skolen forsøker også å benytte andre undervisningsfrie dager i løpet av skoleåret, for eksempel i vinterferien, til å gi ekstra undervisning til denne gruppen. Undervisningen i fellesfag på VGS-nivå er blokklagt, så deltakerne gjør unna ett fag av gangen. Det legges opp til tilsvarende for grunnskolefagene.

Engelsk og matematikk har vært spesielt utfordrende for deltakerne som får opplæring på grunnskolenivå parallelt med videregående nivå. Derfor er det satt inn ekstra lærerressurser i matematikk, og det er besluttet å utsette engelskfaget til senere i opplæringsløpet. På datainnsamlingstidspunktet var det ikke avgjort når engelskundervisningen ville bli gjennomført.

2.2.3 Hva skyldes endringene i Oslo?

Årsaken til endringene er deltakernes faglige nivå. For det første handler det om at deltakergruppen i Oslo er svært heterogen. Dette gjør det utfordrende å gjennomføre undervisningen som én samlet gruppe. For å møte denne utfordringen har skolen altså valgt å dele klassen i to i fellesfagene, samt å starte i praksis på ulikt tidspunkt i opplæringsløpet for de med og de uten bestått grunnskole.

Videre har partene i forsøket i Oslo sett at noen av deltakerne som er tatt inn i forsøket er betydelig svakere enn det de har hatt i denne modellen tidligere, og at det i praksis ble rekruttert inn langt svakere deltakere enn det man så for seg da forsøket startet. Barne- og ungdomsarbeiderfaget er teoritungt, og skolen har erfart at det har vært nødvendig å justere det faglige innholdet i opplæringsmodellen for å gjøre deltakerne rustet for å kunne klare å henge med i lærefaget. Derfor er det lagt inn mer undervisning i grunnleggende ferdigheter og grunnskolefag innledningsvis enn det som opprinnelig var planlagt.

2.3 Øst-Viken

I tabell 2.2 presenterer vi utformingen av forsøket i Øst-Viken. Det er ikke gjort noen endringer i forsøkets utforming siden forrige datainnsamling, men vi har lagt til enkelte detaljer og presiseringer i modellen. Disse er markert med fet skrift.

Tabell 2.2: Implementering av forsøket i Øst-Viken, oppdatert våren 2025

Tiltak	Samarbeid	Målgruppe	Rekruttering	Opplæringsmodell*
Nyopprettet tilrettelagt restaurant- og matfagløp ved to videregående skoler.	Arbeidsgruppe består av representanter fra Nav Øst-Viken og Viken fylkeskommune (Akershus fylkeskommune fra 1. januar 2024). Nav har ansvar for prosjektledelse, rekruttering og oppfølging av deltakere og sikring av livsopphold. Ifølge samarbeidsavtalen mellom Nav og fylkeskommunen har Nav også det formelle ansvaret for å sikre praksis- og læreplasser. I praksis er det imidlertid fylkeskommunen (skolen) som finner relevante plasser, mens Nav bistår ved behov. Samarbeid mellom koordinerende og lokale opplæringskoordinatorer om kartlegging og avklaring av kandidater. Fylkeskommunen har en koordinerende rolle ovenfor skolene, ansvar for rapportering og overholdelse av lovverk, samt finansiering av programfag, fellesfag og språkstøtte. Skolene har ansvar for utforming av opplæringsplan, finne relevante praksis- og læreplasser, samt oppfølging av deltaker og arbeidsgiver i praksis og lære.	Minoritetsspråklige med fullført grunnskole, med eller uten dokumentasjon. Minimum nivå A1 i norsk og engelsk. Åpnes for noen personer uten fullført grunnskole, men med språkferdigheter på et høyere nivå enn A1. Viser motivasjon og læringsevne.	To opplæringskoordinatorer distribuerer informasjon til veiledere / tiltaksarrangører. Løpende dialog med veiledere og skole i rekrutteringsprosessen. Veiledere og tiltaksarrangører identifiserer kandidater blant sine porteføljer. Veiledere gjennomfører kartleggingssamtaler med kandidater for å vurdere interesse og forutsetninger for 4-årig løp, samt planlegging av økonomi. Veileder/tiltaksarrangør kartlegger ferdigheter i engelsk, matte, norsk og datakunnskap. Fylkeskommunen har ansvar for inntak.	Opplæring gis ved to skoler. Vestby VGS.: Vekslingsmodell. Andel praksis økes med en dag i året, fra en dag i uken første år til fire dager i uken siste år. Norsk, programfag og yrkesfaglig fordypning i fire år. Tverrfaglig eksamen høst 2025. I år fire blir opplæring i programfag og Yrkesfaglig fordypning (YFF) gitt i bedrift. Sørumsand VGS: Vekslingsmodell. Andel praksis økes med en dag i året, fra en dag i uken første år** til fire dager i uken siste år. Norsk i år 1 og 2. Eksamen i norsk vår 2025. Programfag og yrkesfaglig fordypning de første tre årene. Engelsk, matematikk og naturfag i år 3. Kun engelsk og praksis i år 4. Planlagt undertegning av lærekontrakt fra vårsemesteret i år tre (januar 2026), individuell vurdering av når dette vil skje. Det gis ikke opplæring i grunnskolefag ved noen av skolene.

* Det foreligger modulstrukturerte læreplaner i lærefaget som tilbys i modellen, men det ble besluttet å søke om fritak fra å bruke de modulstrukturerte læreplanene i forsøket. Det begrunnes blant annet med at deltakergruppen i forsøket er sårbare, og trenger mye tid inne på skolen.

** Deltakerne startet med praksis i januar (Vestby) og mars (Sørumsand) det første året.

2.4 Vestland

I tabell 2.3 presenterer vi utformingen av forsøket i Vestland, slik det så ut på tidspunktet for datainnsamling til årets rapport. Endringer sammenlignet med forrige rapport er markert i fet skrift. Tabellen viser at det er gjort noen endringer i opplæringsmodellen, i likhet med i Oslo.

Tabell 2.3. Implementering av forsøket i Vestland, oppdatert våren 2025

Tiltak	Samarbeid	Målgruppe	Rekruttering	Opplæringsmodell
Tilrettelagt opplæring i helsearbeiderfaget som bygger på et tidligere samarbeid (tverretatlig samarbeid om helsearbeiderfag).	Arbeidsgruppe bestående av representanter fra Nav fylke, Nav region Bergen, Vestland fylkeskommune, Åsane videregående skole, Bergen kommune v/introduksjonssenteret for flyktninger, Bergen Læringssenter og etaten HR Bemanning. ³ Nav har ansvar for prosjektledelse, rekruttering og oppfølging av deltakere. Åsane VGS gir opplæring de tre første årene, skaffer elevpraksis og gir faglig oppfølging i praksisbedrift det første året. Fylkeskommunen følger opp samarbeidet og godkjenner lærekontrakt. Introduksjonssenteret identifiserer kandidater, Bergen læringssenter	Voksne innvandrere med A2-nivå i norsk og sannsynlighet for å nå B1 i løpet av første år, og utdanning tilsvarende norsk grunnskole med engelsk. Bør ha relevant praksis, og vise egnethet for yrket. Nyankomne er prioritert.	Nav region Bergen informerer bredt til veiledere/rådgivere ved lokale Nav-kontor og introduksjonssenteret, Ny Sjanse. Disse søker inn deltakere de vurderer som aktuelle (basert på individuell plan eller aktivitetsplan). Opplæringskoordinatorer gjennomfører intervju om norsknivå, utdanning, motivasjon, relevant praksis og livssituasjon. Bergen Læringssenter vurderer norsknivå og fremdrift, prognose for å kunne nå B1.	År 1: Norskopplæring to dager i uken hele året. Norsk lærer deltar jevnlig i programfagsundervisning. Programfag tre dager i uken i 12 uker. Deretter én dag programfag og to dager elevpraksis ukentlig. Anbefaling om overgang til Vg1 basert på språkprøve etter år 1. År 2: Opplæring i henhold til modulstrukturert læreplan. Modulen norsk og samfunnskunnskap én dag i uka. Programfagsundervisning fire dager i uka fram til høstferie, deretter bolker med skole i desember, februar og mai. Praksis eller arbeid fire dager i uka resten av tiden. År 3: Modulen norsk og samfunnskunnskap én dag i uka for de som ikke har fått godkjent. Innledende periode med programfag 4-6 uker.

³ Denne etaten er blant annet ansvarlig for fagopplæring og kommunens fremtidige bemanning.

	vurderer norsknivå og gir norskopplæring. HR bemanning har ansvar for læretid, intervju før læretid, å tegne lærekontrakt, å finne lærebedrifter og oppfølging.		Nav region Bergen avgjør hvem som får tilbud basert på intervju og vurdering av norsknivå.	Deretter én skoledag i uken med programfag, veiledet praksis eller arbeid tre eller fire dager, avhengig av om norsk og samfunnskunnskap er bestått. År 3 avsluttes med tverrfaglig eksamen. <u>År 4(/5):</u> Læretid i virksomhet i Bergen kommune, som avkortes etter gjeldende regler.
--	---	--	---	---

2.4.1 Blokklegging i år to

Opprinnelig var det planlagt at deltakerne skulle være på skolen tre dager i uken, og i praksis to dager i uken. De skulle få opplæring etter ordinære læreplaner for voksne med ordinær mengde fellesfag og komprimert mengde programfag. Etter innføringen av modulstrukturerte læreplaner blir deltakerne nå tatt inn i MFY fra år to. Det er innført blokklegging av undervisningen, så deltakerne veksler mellom lengre perioder med teoriundervisning på skolen og lengre perioder der de er ute i praksis, i stedet for den hyppige vekslingen som opprinnelig var planlagt.

Det er besluttet å gi undervisning i Norsk og samfunnskunnskap én dag i uken gjennom hele året i år to. Videre blir det gitt programfagsundervisning fire dager i uka fram til høstferien. Denne perioden er altså deltakerne på skolen hver dag. Etter skolenes høstferie har deltakerne praksis eller arbeid fire dager i uka, der de blir fulgt opp og veiledet av lærer. I utgangspunktet skulle deltakerne skaffe relevant arbeidspraksis selv, men dette har nå utviklet seg til et felles ansvar, der både Nav, skolen og deltakerne samarbeider om å skaffe praksisplass. Deltakerne er inne på skolen for å ha bolker med programfagsundervisning i desember, februar og mai.

2.4.2 Hyppigere veksling i år tre, fortsatt norsk og samfunnskunnskap

Det tredje året har alle deltakerne en innledende periode på 4-6 uker der de har undervisning i programfag fire dager i uka. Deltakere som ikke har fått godkjent norsk og samfunnskunnskap, fortsetter å ha undervisning i denne modulen én dag i uken.

Videre er det planlagt hyppigere veksling mellom skole og bedrift enn i år to: Etter den innledende perioden har deltakerne én dag i uka med programfagsundervisning og tre eller fire dager i uka med veiledet praksis eller arbeid. Antall dager i praksis/arbeid er avhengig av om de har fått godkjent norsk og samfunnskunnskap eller ikke. Etter påske er deltakerne inne på skolen hele uka for å forberede seg til tverrfaglig eksamen.

Det er foreløpig ikke gjort noen endringer i planene for det fjerde året av løpet. Innføringen av MFY åpner opp for at deltakerne kan tegne lærekontrakt tidligere enn det som opprinnelig var planlagt, men det er foreløpig uklart om dette vil være aktuelt for noen.

2.4.3 Hva skyldes endringene i Vestland?

Innføringen av modulstrukturerte læreplaner gjorde at fylket måtte endre organiseringen av opplæringen i år to og tre. Opprinnelig tenkte skolen at blokklegging av undervisningen ville passe med modulstrukturen. De har imidlertid erfart at dette ikke fungerer optimalt for målgruppen i forsøket, fordi deltakerne mister teoretisk kunnskap når det går lang tid mellom hver gang de er inne på skolen. De erfarer også at det er lettere å få en tydelig sammenheng mellom teori og praksis med hyppigere veksling. Derfor vil det bli gitt teoriundervisning på skolen en gang i uken fra år tre, samt tre eller fire dager med praksis.

Modulstrukturen åpner også opp for at deltakerne kan bli i modul så lenge det er nødvendig. Derfor har skolen valgt å strekke modulen i norsk og samfunnskunnskap utover i tid. De har sett at en god del deltakere står i fare for å ikke bestå modulen, og har åpnet opp for at de som ikke består i løpet av det

første året i MFY, kan fortsette å få opplæring i modulen. Den videregående skolen definerer dette som en forsterkning av norskopplæringen. På datainnsamlingstidspunktet var det ikke avklart hvor mange deltakere som ville bestå modulen, og hvor mange som ville fortsette med opplæring i norsk og samfunnskunnskap i år tre.

2.5 Kapitteloppsummering

I dette kapittelet har vi sett at det er gjort noen endringer i opplæringsmodellene i Oslo og Vestland, mens Øst-Viken har beholdt opplæringsmodellen uendret. Det er ikke gjort andre endringer i forsøket, for eksempel når det gjelder samarbeidsparter eller ansvarsdeling, i noen av fylkene. Årsakene til endringene i opplæringsmodellen i Oslo og Vestland, er ulike. I Oslo har aktørene gjort seg erfaringer med hvordan det fungerer å gi undervisning til en så heterogen deltakergruppe, og hvilke behov de svakeste deltakerne i gruppen har. Basert på disse erfaringene har de valgt å dele klassen i to i fellesfagene. Oslo har også utsatt praksis og økt mengden opplæring på grunnskolenivå for de svakeste deltakerne. I Vestland er endringene primært en følge av den nye opplæringsloven, med innføringen av modulstrukturerte læreplaner og rett til forsterket norskopplæring. Skolen har jobbet mye med hvordan de skal organisere den modulstrukturerte opplæringen. De har valgt å organisere opplæringen i år to med veksling mellom lengre perioder i praksis og lengre perioder med teoriundervisning på skolen. De har imidlertid erfart at dette ikke har fungert optimalt for deltakerne i forsøket, og vil i år tre innføre hyppigere veksling mellom skole og bedrift. Selv om endringene ble utløst av den nye loven, har også erfaringer med hva som fungerer for målgruppen bidratt til justeringer av opplæringsmodellen, i likhet med i Oslo.

Kapittel 3: Rutiner for oppfølging

Et viktig tema i denne rapporten er oppfølging av deltakerne i forsøket. I dette kapitlet ser vi nærmere på hvilke rutiner eller praksis fylkene har etablert for oppfølging, og hvordan skolen og Nav samarbeider om dette. Vi beskriver hvert fylke hver for seg. Oslo har utviklet en håndbok som beskriver oppfølgings- og samarbeidsrutiner. I de øvrige fylkene foreligger det ikke skriftliggjorte rutiner for hvor ofte eller hvordan deltakerne skal følges opp, eller hvordan Nav og skolen skal samarbeide om dette. Beskrivelsen av rutiner og praksis er derfor i stor grad basert på intervjuer med laget rundt deltakerne, det vil si lærere og eventuelt andre ved skolen, opplæringskoordinatorer og veiledere i Nav. Deltakernes erfaringer med oppfølgingen beskrives i kapittel 4.

3.1 Oslo

I Oslo er det laget en egen håndbok som beskriver rutiner for oppfølging – fra rekruttering og inntak til deltakeroppfølging og organisering av opplæringen. Håndboken er ment som et verktøy for veiledere, lærere, administrasjon og ledere som har behov for informasjon om samarbeidet mellom voksenopplæringen og Nav. Den gjelder ikke bare for dette forsøket, men også for annet samarbeid innenfor rammene av Samarbeidsmodell Oslo.

Håndboken inneholder blant annet et årshjul som viser hva som skal skje hvert semester, samt tydelige forventninger til de ulike rollene i samarbeidet. Et konkret eksempel er at alle deltakere hvert semester skal levere en egenrapportering til sin Nav-veileder, der de beskriver sin faglige utvikling og trivsel. Her kan de også gi beskjed dersom det er behov for en samtale med veileder. Deltakerne skal også få tilbakemelding fra veileder på rapporten, men i praksis varierer det hvor systematisk dette følges opp. Ved avslutningen av vårsemesteret skal lærerne levere en statusrapport for hver deltaker. Rapporten skal beskrive viktige hendelser og eventuelle endringer i tiltaksløpet, og er bygget på en fast rapportmal.

Oppfølging av deltakerne er et delt ansvar mellom voksenopplæringen og den enkelte deltakers Nav-veileder. Utover den faste rapporteringen er det Nav-veilederens ansvar å følge opp deltakeren i tråd med standardene for arbeidsrettet brukeroppfølging i Nav. Når behov oppstår, skal voksenopplæringen ta kontakt med Nav-veilederen, slik at de sammen kan iverksette tiltak for å sikre deltakerens progresjon og gjennomføringsevne. Standarden er at det skal være lav terskel for kontakt mellom partene, og at begge parter skal ha direkte kontaktopplysninger til hverandre.

Selv om håndboken gir tydelige føringer for Navs ansvar i oppfølgingen, erkjenner både Nav og skolene at det i praksis kan være utfordrende å følge rutinene fullt ut. I realiteten er det lærerne – og særlig kontaktlæreren – som har den tetteste daglige kontakten med deltakeren, og som dermed får en sentral rolle i oppfølgingsarbeidet.

En av rutinene som beskrives i håndboken, er at det skal gjennomføres trekantsamtaler mellom lærer, deltaker og Nav-veileder ved oppstart av opplæringen og ved avslutningen av tredje skoleår. Ved behov kan slike samtaler holdes oftere. I enkelte tilfeller deltar også arbeidsgiver i samtaler. I tillegg til dialogen med Nav har skolen et etablert system for samtaler med deltakerne to ganger per semester. Her tas det opp faglige og sosiale forhold, samt spørsmål knyttet til systemer og språk. Det er vurdert om Nav også skal involveres i disse samtaler, men konklusjonen var at det da kunne bli vanskeligere å dekke alle temaene.

I tillegg til Nav-veilederen er det tilknyttet en tiltaksansvarlig, eller koordinator, på fylkesnivå i Nav Tiltak. Vedkommende har ikke en operativ rolle i den direkte oppfølgingen av deltakerne, men har som hovedoppgave å koordinere nødvendig informasjon mellom veiledere og voksenopplæringen. Det gjennomføres månedlige statusmøter mellom koordinator fra Nav og administrasjonen ved skolen, og halvårslige evalueringsmøter mellom koordinator og lærere med fokus på klassen som helhet.

Utgangspunktet er at dialogen skal foregå direkte mellom Nav-veileder og voksenopplæringen, men tiltaksansvarlig kan bistå ved behov. Dersom skolen uttrykker bekymring for en deltaker, kan tiltaksansvarlig for eksempel bidra med å formidle kontakt med riktig veileder på Nav-kontoret – dersom skolen ikke allerede har denne kontakten – og bistå i å finne en løsning. Tiltaksansvarlig skal også følge med på dialogen for å fange opp erfaringer og innspill som kan være relevante for videre utvikling av forsøket, for eksempel ved å stå på kopi på e-poster.

Når det gjelder oppfølging i bedrift, har skolen ansvaret for dette. Nav har ingen rolle i oppfølgingen knyttet til bedriften. Som hovedregel starter deltakerne praksisen i andre semester. Hver deltaker får fire programfaglige besøk per semester. I tillegg har skolen jevnlig samtaler med veiledere på praksisplassen. Skolen gir også digital leksehjelp, for eksempel matteundervisning via Teams, som tilbys to ganger i uken. Dette er frivillig, og det er læreplassen som avgjør om deltakerne kan delta på leksehjelpen i arbeidstiden.

Rutiner ved fravær og risiko for frafall

Ved høyt fravær som påvirker opplæringsløpet, skal skolen varsle Nav så tidlig som mulig. Det samme gjelder dersom en deltaker er i faresonen for å falle fra. Som beskrevet i håndboken er rutinen at alle involverte parter skal inkluderes, det vil si tiltaksansvarlig, Nav-veileder, skolen og deltakeren selv. Det skal vurderes om deltakeren har mulighet til å fortsette opplæringen, eller om deltakeren skal avsluttes. Dersom deltakeren skal fortsette, skal det utarbeides klare avtaler om aktuelle tiltak, ansvarsfordeling og frister. Ved avbrudd skal begrunnelsen for dette komme tydelig frem, og læreren skal skrive sluttrapport i samsvar med etablert rutine for skriftlig rapportering.

3.2 Øst-Viken

I Øst-Viken er oppfølgingen av deltakerne organisert gjennom to lokale opplæringskoordinatorer i Nav som samarbeider med hver sin videregående skole. Opplæringskoordinatorene er skolens og lærernes hovedkontakt inn mot Nav, og fungerer som et bindeledd mellom deltakere, skole og Nav-veileder. De to koordinatorene har litt ulik praksis, men begge har direkte dialog med deltakerne, ved å være til stede på skolene og/eller ved å delta i trekantsamtaler med lærer. Ved behov kobler opplæringskoordinator på deltakernes veileder eller programrådgiver, og sørger for at henvendelser fra lærere eller deltakere blir fulgt opp og tatt tak i. De fungerer også som et bindeledd mot Navs

fylkesenhet, har jevnlig dialog med forsøksleder i Nav, og melder inn ulike problemstillinger som må løftes opp til fylkesnivå, og eventuelt følges opp tettere i styringsgruppa.

Det er ikke etablert forsøksspesifikke rutiner for hvordan veilederne skal følge opp deltakerne. Veiledere følger derfor opp sine deltakere i tråd med ordinære rutiner for sin portefølje, som kan variere avhengig av deltakerens ytelse og status i Nav. Deltakere som mottar opplæring som en del av kvalifiseringsprogrammet (KVP) eller introduksjonsprogrammet, følges for eksempel tettere opp enn deltakere som deltar i opplæringstiltak med supplerende sosialstønad.

Skolen har ansvar for å følge opp deltakerne mens de er i praksis eller lære i bedrift. Ved begge skoler er det så langt programfaglærere som har fulgt deltakerne opp i praksis, og det er trolig også disse som vil følge deltakerne opp i bedrift når læretiden starter. Det er imidlertid ennå ikke helt avklart hvordan denne rutinen blir. Nav har ansvaret for å følge opp deltakere som er i praksis i bedrift i skolens sommerferie. I enkelte tilfeller har Nav også bistått med å finne nye praksisplasser til deltakere som har hatt behov for det.

Utover dette varierer rutiner og praksis for oppfølging noe mellom de to skolene. I det følgende gir vi en nærmere beskrivelse av rutinene ved hver skole.

Sørumsand

Ved Sørumsand videregående skole er det norsklærer som fungerer som kontaktlærer for deltakerne, mens programfaglærer er den som følger deltakere opp mens de er i praksis i bedrift. Det ble gitt hyppig oppfølging i bedrift i starten, men i dag er det mer behovsbasert. Skolen tilbyr deltakerne to faste utviklingssamtaler i året. Utover dette følges deltakerne opp løpende av kontaktlærer og programfaglærer.

Kontaktlærer er også skolens hovedkontakt overfor Nav. I hovedsak går lærernes kontakt med Nav gjennom den lokale opplæringskoordinatoren, men det hender også at kontaktlæreren har direkte kontakt med Nav-veiledere. Ved behov (for eksempel ved høyt fravær) gjennomføres trekantsamtaler mellom deltaker, kontaktlærer og Nav-veileder. Så langt er det gjennomført slike samtaler ved fire tilfeller.

Kontaktlærer og den lokale opplæringskoordinatoren i Nav holder månedlige statusmøter, noen ganger annenhver måned. Ved behov deltar også programfaglærer i disse møtene, for eksempel dersom deltakernes praksis er et tema. Dersom det er problemstillinger som bør drøftes på ledernivå, kobles også avdelingsleder på. I møtene går de systematisk gjennom deltakerlisten, diskuterer utfordringer og eventuelt hvordan Nav kan bidra til å løse disse. Utover disse møtene har kontaktlærer dialog med den lokale opplæringskoordinatoren ved behov.

Ved Sørumsand er dessuten den lokale opplæringskoordinatoren fysisk til stede på skolen én gang i måneden, og er tilgjengelig for spørsmål og veiledningssamtaler med deltakerne. Dette er et grep som ble tatt underveis i forsøket, etter hvert som man så at deltakerne hadde en del oppfølgings- og informasjonsbehov som verken skolen eller veilederne kunne, eller hadde kapasitet til å håndtere.

Vestby

Ved Vestby videregående skole er det programfaglærer som er kontaktlærer, i en utvidet ressurs⁴. Kontaktlærer har tett oppfølging av deltakerne, også når de i praksis, og besøker deltakerne i praksis cirka hver tredje uke.

Kontaktlærer er også hovedkontakten overfor Nav. I hovedsak går kontakten med Nav gjennom den lokale opplæringskoordinatoren. Skolen/kontaktlærer og den lokale opplæringskoordinatoren har tett og jevnlig kontakt. Kontakten er i stor grad behovsbasert, og det har så langt ikke blitt innført faste møteintervaller. Den lokale opplæringskoordinatoren er til stede på skolen ved behov, men det er ikke avsatt faste tidspunkter til dette. Når koordinatoren har vært på skolen, har deltakerne hatt mulighet til å ta opp spørsmål og saker de ønsker å diskutere. Vedkommende har også deltatt i utviklingssamtaler med kontaktlærer og deltakere. Skolen tilbyr deltakerne tre til fire utviklingssamtaler årlig. Utover dette gjennomføres trekantsamtaler ved behov. På datainnsamlingstidspunktet hadde den lokale opplæringskoordinatoren deltatt i trekantsamtaler med alle deltakere én eller flere ganger siden oppstart.

Ved behov kan kontaktlærer også ta direkte kontakt med Nav-veiledere og vice versa, og veiledere har i enkelte tilfeller blitt invitert inn i trekantsamtaler med lærer og deltaker.

Rutiner ved fravær og risiko for frafall

Alt fravær meldes inn til Nav. Deltakere med høyt fravær følges i første omgang tett opp av lærer og deltakeren varsles om manglende grunnlag for å sette karakter. Ved behov involverer skolen Nav, og det gjennomføres trekantsamtaler med lokal opplæringskoordinator eller veileder for å finne løsninger som gjør at deltakeren fremdeles kan stå i løpet. Det kan dreie seg om tilrettelegging fra skolens side, tettere oppfølging fra Nav, eller varsel om trekk i stønader ved manglende oppmøte.

3.3 Vestland

Oppfølgingen i Vestland er organisert med en lokal opplæringskoordinator fra Nav, den enkelte deltakers Nav-veiledere, samt lærerne på skolen. Det er også opprettet en ansvarsgruppe der alle partene i samarbeidet er representert. Denne gruppen møtes tre til fire ganger i halvåret, for å diskutere hvordan det går med deltakerne både som gruppe og på individnivå. Hvis det er behov for å gjøre individuelle avklaringer og tiltak, kan det meldes inn til denne gruppen.

Et viktig hovedtrekk ved rutinene for oppfølging i Vestland, er at det går et tydelig skille mellom det første året med forkurs og resten av opplæringsløpet. Dette gjelder både hvor rutinisert oppfølgingen er, og Navs rolle i denne. Mens oppfølgingen under året med forkurs fremstår relativt rutinepreget, var rutinene for oppfølging under delen med MFY fortsatt under utvikling på tidspunktet for datainnsamling. Nav er også betydelig tettere påkoblet det første året enn i resten av opplæringsløpet. Opplæringskoordinatoren har for eksempel i noen tilfeller vært direkte involvert i deltakeroppfølging i løpet av det første året, mens dette i liten grad har forekommet i år to.

⁴ Programfaglærer har 10 % avsatt til dette.

Videre presenterer vi kort de ulike gruppene av aktører som er involvert i oppfølgingen i Vestland, og hovedtrekkene i deres rolle. Deretter beskriver vi forskjellene i oppfølgingsrutinene mellom år én og det videre opplæringsløpet.

Roller involvert i oppfølgingen i Vestland

Nav-veilederne følger opp deltakerne i henhold til ordinære rutiner for brukeroppfølgning. Deltakerne skal ha jevnlig oppfølgingssamtaler med veileder, men hyppigheten varierer ut ifra hva slags ytelse de mottar. Noen har en slik samtale hver tredje måned, andre én gang i året. Deltakere i kvalifiseringsprogrammet (KVP) har for eksempel hyppigere oppfølgingssamtaler enn de som mottar statlige ytelser. I tillegg til de faste oppfølgingssamtalene, kan deltakerne ta kontakt med veilederen dersom de opplever utfordringer de trenger hjelp fra Nav til å løse. Som en del av rutinen for oppfølging av deltakere i langvarige tiltak, gjennomfører veileder også en samtale om veien videre når tiltaket avsluttes. I denne samtalen blir det for eksempel avklart om deltakeren trenger hjelp til å finne jobb etter endt opplæring.

Intensjonen er at den lokale opplæringskoordinatoren skal fungere som et bindeledd mellom skolen og Nav. Hvis lærerne har spørsmål eller ønsker å ta opp utfordringer tilknyttet en deltaker, er rutinen at all kontakt skal gå via den lokale opplæringskoordinatoren. I utgangspunktet trekker den lokale opplæringskoordinatoren bare inn Nav-veiledere dersom det er helt nødvendig, for eksempel hvis deltakeren står i fare for å måtte avslutte opplæringen. Ellers bistår den lokale opplæringskoordinatoren med å gi deltakeren generell informasjon, for eksempel om ytelser eller meldekort. Nav er ikke involvert i oppfølgingen i bedrift, men det er benyttet mentortilskudd for enkelte deltakere.

Det er lærerne, og spesielt kontaktlærer, som står for den daglige oppfølgingen av deltakerne, og har ansvar for oppfølging av deltakerne mens de er ute i praksis. Lærernes oppfølging beskrives mer i detalj nedenfor.

Oppfølging under forkurset (år 1)

Under forkurset i det første året av opplæringsløpet har deltakerne opplæring i norsk ved Bergen læringssenter, helsefag ute ved den videregående skolen, og elevpraksis. Som en del av oppfølgingsrutinen deltar norsklærer fra Bergen læringssenter i helsefagundervisningen en gang i uken.

I løpet av det første året er opplæringskoordinatoren fra Nav ofte til stede ved den videregående skolen, spesielt i begynnelsen av skoleåret. Etter hvert tas det en vurdering av hvor ofte det er behov for fysiske besøk, og frekvensen justeres deretter. Opplæringskoordinatoren har også kontakt med lærere på telefon.

Helsefaglærer er kontaktlærer for elevene under forkurset, og besøker dem ute i bedrift annenhver uke. Da følges de opp sammen med praksisveileder i bedriften. I tillegg har helsefaglærer vært på besøk i norskopplæringen enkelte ganger for å følge opp elevene, men det er ikke en fast rutine for dette.

Oppfølging i MFY (fra år 2)

I år to begynner deltakerne i MFY. Både opplæringskoordinator og lærere forteller at innføringen av MFY har vært ressurskrevende for skolen, og de har brukt mye tid på å finne ut av hvordan opplæringen skal organiseres. Opplæringskoordinatoren forteller at etablering av rutiner for Nav og skolen sitt samarbeid om oppfølging av deltakerne under opplæringen i MFY har blitt satt på vent fordi innføringen av MFY har tatt mye tid. Derfor har Nav sin oppfølging av deltakerne og kontakten med lærerne dette året vært begrenset. Opplæringskoordinatoren har besøkt klassen enkelte ganger for å høre hvordan det går med deltakerne, og har hatt noe kontakt med lærerne. Det planlegges å innføre faste møter mellom lærere og opplæringskoordinator, for eksempel kvartalsvis eller halvårlig.

Lærerne følger opp deltakerne mens de er i praksis, og de fleste får oppfølging fra kontaktlærer. Deltakerne får besøk ute i bedrift annenhver eller hver tredje uke, avhengig av individuelle behov. Under besøkene gjennomgår læreren kompetansemålene sammen med den enkelte deltaker og veilederen i bedriften. Det er foreløpig uavklart hvordan oppfølgingen vil organiseres når deltakerne går over i lære.

Rutiner ved fravær og risiko for frafall

Både under forkurset og i MFY tar kontaktlærer direkte kontakt med opplæringskoordinator i Nav dersom det oppstår utfordringer som gjør at en deltaker står i fare for å falle fra opplæringen. I slike tilfeller vil det som regel være nødvendig å trekke inn deltakerens veileder. Det kan for eksempel dreie seg om å finne løsninger i situasjoner der familielogistikk, som levering i barnehage, gjør det vanskelig å møte på skolen i tide. Det foreligger ellers ingen faste rutiner for tilfeller der en deltaker kan falle ifra.

3.4 Kapitteloppsummering

I dette kapitlet har vi sett nærmere på hvordan forsøksfylkene følger opp deltakerne i forsøket, og hvilken rolle Nav spiller i dette arbeidet. Et viktig poeng er at mye av oppfølgingen og samarbeidet mellom Nav og skole er behovsbasert, og ikke nødvendigvis gjennomføres etter tydelig definerte og fastlagte rutiner. Det er bare i Oslo at rutiner for oppfølging er nedfelt i en skriftlig plan (håndbok). Begge deler gjør det utfordrende å gi en helt eksakt beskrivelse av rutinene for oppfølging, eller å gjøre en systematisk sammenligning mellom fylkene.

Vår undersøkelse baserer seg på kvalitative intervjuer. Basert på denne informasjonen identifiserer vi både likheter og viktige forskjeller i fylkenes tilnærming. I alle fylker er det skolen, og mer spesifikt lærerne, som følger opp deltakerne tetttest, både mens de er på skolen og mens de er ute i bedrift. Alle deltakerne skal i tillegg følges opp av sin Nav-veileder, i tråd med Navs etablerte standarder for brukeroppfølging. Fylkene har også rutiner for å varsle Nav ved høyt fravær, eller dersom deltakere av andre grunner står i fare for å falle fra. Et sentralt grep i samarbeidet mellom skolen og Nav, er dessuten etableringen av lokale koordinatorroller i alle fylker, som fungerer som et bindeledd mellom skolene/lærerne og Nav-veiledere. Rutinene framstår likevel som noe mer systematisert ved enkelte skoler, blant annet ved bruk av trekantsamtaler og jevnlig tilstedeværelse på skolen fra den lokale koordinatoren. Vårt inntrykk er også at koordinatorens rolle i oppfølgingen av deltakerne varierer mellom fylkene, fra å hovedsakelig være et bindeledd mellom lærere og Nav-veiledere, til å ha direkte kontakt med deltakerne, både individuelt og i samarbeid med lærere.

Kapittel 4: Deltakernes erfaringer

I dette kapittelet ser vi nærmere på deltakernes erfaringer med opplæringstilbudet og den oppfølgingen de mottar underveis. Vi undersøker hvordan de opplever støtten de får i det daglige, både faglig og praktisk, samt hvilken betydning denne oppfølgingen har for å gjennomføre opplæringsløpet. Et sentralt tema er hvilken rolle oppfølgingen fra særlig Nav, men også fra læreren, spiller, og i hvilken grad denne oppfølgingen oppleves som viktig for deltakernes motivasjon og evne til å fullføre opplæringen.

4.1 Erfaring med opplæringsløpet

Blant deltakerne vi har snakket med, uttrykker samtlige at de i all hovedsak er fornøyde med opplæringstilbudet. Opplæringsløpet beskrives som både nyttig og lærerikt. Flere trekker frem at muligheten til å oppnå fagbrev oppleves som en viktig sjanse til å forbedre egen livssituasjon – ikke minst med tanke på økonomi. De fleste oppgir at de hadde stått utenfor arbeidslivet i lengre tid før de startet i opplæringen. Enkelte hadde aldri vært i jobb i Norge, mens andre hadde hatt arbeid i ufaglærte stillinger, men dette var ofte preget av midlertidige kontrakter, lav inntekt og generell usikkerhet. For mange deltakere representerer opplæringen – og det fremtidige fagbrevet – mer enn bare et formelt kompetansebevis: Det symboliserer også en vei inn i arbeidslivet, med bedre jobbtrygghet, høyere inntekt og større forutsigbarhet i hverdagen.

Et eksempel på dette er en deltaker som gikk på restaurant- og matfag. Hun fortalte at hun tidligere hadde jobbet som ufaglært på kjøkken, men mistet jobben i forbindelse med koronapandemien. Etter det ble det vanskelig å komme tilbake i arbeidslivet, og hun anså fagbrev som en mulighet til å sikre seg en mer stabil og fast jobb. En annen deltaker beskriver hvordan hennes skolegang har hatt positiv effekt på hele familien, der barna er stolte over at mor lærer norsk, går på skole og sikter mot fagbrev og jobb.

Selv om deltakerne uttrykker tilfredshet med opplæringen, beskriver de også ulike utfordringer. Flere av erfaringene de deler går igjen på tvers av de tre forsøkene. Disse presenteres i det følgende.

Livssituasjon, familieliv og helse

Voksne i utdanning befinner seg i en annen livssituasjon enn unge elever. Flere deltakere forteller at det å skulle gå på skole i fire år oppleves som en lang og krevende prosess. Enkelte uttrykker at de har vurdert å slutte underveis, men likevel valgt å fortsette. For mange er støtte fra lærerne og klassekameratene avgjørende for at de klarer å holde motivasjonen oppe.

En særlig utfordring som trekkes frem, handler om familieliv. Mange av deltakerne er kvinner med omsorgsansvar for små barn, og noen er også enslige forsørgere. Flere peker på at det er utfordrende å ha fulle dager på skole eller i jobb, samtidig som de har ansvar for oppgaver i hjemmet. De forteller at det er vanskelig å rekke skolen i tide når man skal levere og hente barn, og at det er vanskelig å finne tid til lekser når mange oppgaver også må utføres hjemme. I tillegg nevner flere deltakere at lang

reisevei til skolen er en ekstra belastning, særlig når de er avhengige av kollektivtransport som tar mye tid. En deltaker sier:

Vi får mye hjelp av lærerne, men det er ikke nok. Jeg kan ikke lese lekser hjemme, fordi jeg har barn og er ikke hjemme før halv seks. Når skal jeg få tid?

Andre opplever at helseutfordringer påvirker deltakelsen. For eksempel kan enkelte ha helseproblemer som gjør det vanskelig å delta i undervisning fem hele dager i uken.

Økonomi

Økonomi er et gjennomgående tema i intervjuene med deltakerne. Mange befinner seg i en ustabil økonomisk situasjon, og bekymringer knyttet til økonomi preger hverdagen og gjør det vanskelig å holde motivasjonen oppe over tid.

En deltaker forteller at hun underveis i opplæringens mistet stønaden sin fra Nav. Hun hadde frem til da vært en del av kvalifiseringsprogrammet, men hadde brukt opp retten til forlengelse, og så seg derfor nødt til å slutte på skolen. Det tok litt tid, men med hjelp fra kontaktlæreren og skolens lokale opplæringskoordinator fikk hun bistand til å finne en løsning på situasjonen, slik at hun kunne fortsette. Likevel forteller hun at hendelsen preger henne fortsatt og har gjort henne usikker på om hun vil klare å fullføre.

Flere deltakere forteller at de mottar tiltakspenger fra Nav, men at dette alene ikke er tilstrekkelig til å dekke nødvendige utgifter. For å få økonomien til å gå rundt er de derfor avhengige av supplerende stønader eller lønnet arbeid ved siden av opplæringen. Noen deltakere oppgir at de har fått beskjed fra Nav-veileder om å søke støtte fra Lånekassen, men opplever dette som usikkert og lite tilpasset deres situasjon. I Vestland har skolen lagt til rette for at deltakerne kan kombinere opplæring med deltidsjobb, noe deltakerne vurderer som både positivt og nødvendig. Gjennom praksisplassene forteller enkelte at de også har fått tilbud om betalt arbeid ved siden av skolen.

Når det gjelder deltakernes økonomi, forteller lærerne at de i løpet av det første året fikk flere aha-opplevelser knyttet til deltakernes situasjon. De oppdaget at enkelte jobbet mye ved siden av skolen, sjelden så barna sine, og hadde lite overskudd til å følge undervisningen:

Da måtte vi si til dem at dette blir for tøft, og at deltakerne måtte gjøre noen tilpasninger. Vi vet ikke hva løsningen ble, men Nav gikk inn og gjorde noe.

Disse erfaringene viser at økonomisk usikkerhet og press i hverdagen kan gjøre det vanskelig å fullføre utdanning. Samtidig peker det på betydningen av god dialog og samarbeid mellom skole, Nav og deltaker, for å kunne fange opp utfordringer tidlig og finne løsninger som gjør det mulig å fortsette.

Faglige og språklige forutsetninger

I forrige rapport (Dahle et al., 2024) beskrev vi deltakergruppen som er tatt inn i forsøket som sammensatt. Deltakerne har varierende norsknivå, fra A1 til B1, og alle utdanningsnivåer er representert – fra personer uten fullført utdanning til deltakere med høyere utdanning fra hjemlandet. Flertallet av deltakerne hadde imidlertid norsknivå på A1 eller A2, og omtrent halvparten hadde grunnskole som høyeste fullførte utdanning, hovedsakelig fra utlandet.

Blant deltakerne vi intervjuet, oppgir de fleste at de har deltatt i norskkurs og kan gjøre seg forstått, men opplever fortsatt utfordringer – særlig med skriftlig norsk. I forlengelsen av dette peker flere deltakere på en tredje utfordring: de faglige og særlig språklige kravene i undervisningen. Deltakere uten fullført grunnskole forteller at det er krevende å følge undervisning på både grunnskole- og videregående nivå samtidig. Denne erfaringen understrekes også av lærerne. Matematikk blir særlig trukket frem som et fag det var vanskelig å håndtere på begge nivåer samtidig. Tilsvarende utfordringer ble trukket frem i følgeevalueringen av kombinasjonsforsøket (Dahle, Nordhagen, Jones & Monsen, 2024).

Deltakerne med svakest norskferdigheter opplever også fag med høye krav til språk- og leseferdigheter, som for eksempel samfunnskunnskap, som særlig vanskelig. En deltaker, som hadde fullført grunnskole i hjemlandet, men kunne lite norsk før hun startet i opplæringen, forteller at hun ønsket at det hadde vært mer matematikk det første året, fordi dette krever mindre språk. En annen deltaker beskriver også en tøff start på opplæringen:

I fjor var det veldig vanskelig i tre måneder. Jeg forstod ingen ting og tenkte jeg ville stoppe. Men lærer overtalte meg, og sa det ville bli bedre. Etter 3-4 måneder lærte jeg noen ord, for læreren repeterte mye.

Med en elevgruppe som har svært varierende forutsetninger for læring, blir behovet for individuelle tilpasninger tydelig. I denne sammenhengen trekker flere deltakere i Øst-Viken frem hvor positivt det er at undervisningen ikke bare foregår tradisjonelt foran tavla. Særlig nevnes undervisningen på skolens kjøkken som en arena der mye læring skjer i praksis, både faglig og språklig. På lignende vis forteller deltakere i Vestland hvor nyttig det har vært å ha ett år med forberedende opplæring før de startet på ordinær undervisning (MFY). De er samstemte i at dette har vært en viktig overgangsfase. En deltaker forteller:

Jeg hadde lavt nivå i norsk, ingen kunnskap om data da jeg begynte. Forkurset hjalp meg å komme opp i norsknivå, ga meg selvtillit. (...) Synes jeg er heldig med tilbudet. Forkurset var veldig viktig.

Samtidig forteller deltakerne i Vestland at de er mindre tilfredse dette andre året, på grunn av mindre tett oppfølging og generell forvirring knyttet til MFY. Flere beskriver ordningen som forvirrende, særlig fordi det er uklart hvor langt de har kommet i opplæringen og hvor lenge de skal holde på. Denne usikkerheten skaper uro og påvirker motivasjonen. Noen forteller også at praksisplassene deres opplever den samme forvirringen og etterlyser tydeligere rammer.

4.2 Erfaring med oppfølging fra Nav og skole

Når deltakerne beskriver sine erfaringer med oppfølging fra både Nav og skolen, trekker de særlig frem lærernes rolle – dette gjelder på tvers av alle fylkene. Oppfølgingen fra lærerne omtales gjennomgående som god, og kontaktlæreren fremstår som den viktigste støttepersonen gjennom hele opplæringsløpet, også mens deltakerne er ute i praksis. Flere deltakere forteller at det er til læreren de først henvender seg når de har spørsmål eller støter på utfordringer, både faglige og praktiske. Som en deltaker sier:

Hvis jeg har et problem, så snakker jeg først med læreren. Jeg ser dem hver dag og stoler på dem. Hvis læreren ikke kan hjelpe meg, så snakker jeg med Nav, men bare hvis det er noe læreren ikke vet noe om.

Oppfølgingen fra lærerne omfatter med andre ord langt mer enn bare undervisning. Som tidligere nevnt, understreker flere deltakere at oppfølgingen fra lærerne og skolen har stor betydning for motivasjonen deres, og at denne støtten har vært avgjørende for at de har valgt å fullføre utdanningen. I tillegg til faglig veiledning gir lærerne også støtte i sosiale og praktiske spørsmål, blant annet ved å hjelpe deltakerne i kontakten med Nav. En deltaker forteller at lærerne også griper inn tidlig dersom det oppstår uenigheter eller misforståelser i klassen, for å forhindre at situasjonen eskalerer. Selv om store konflikter sjelden forekommer, kan ulike kulturelle bakgrunner og språk føre til misforståelser, og lærerne spiller da en viktig rolle i å finne gode løsninger.

På spørsmål om hvem som er viktigst i oppfølgingen, er deltakerne samstemte: Lærerne er den viktigste støttespilleren i det daglige. Flere trekker likevel frem at Nav også er viktig, men på en annen måte. En deltaker oppsummerer dette med å si at «Nav gir oss penger, og læreren gir oss fag.» Flere veiledere og lærere vi har intervjuet, forteller at de har inntrykk av at støtten fra både lærer og Nav er viktig for deltakerne, og at deltakerne setter pris på at det er flere som er med og støtter dem gjennom opplæringsløpet.

Samtidig er det en viss usikkerhet blant noen deltakere knyttet til hvordan ansvaret mellom Nav og skolen er delt. En deltaker sier at hun ikke helt forstår forholdet mellom de to, og til hvem hun skal henvende seg med hvilke spørsmål. Også noen lærere og informanter fra Nav erfarer at enkelte deltakere synes det er forvirrende med mange å forholde seg til, og har derfor brukt tid på å få deltakerne til å forstå rollefordelingen og hvilke spørsmål som skal rettes hvor.

Oppfølging fra Nav

Deltakernes erfaring med oppfølgingen fra Nav varierer. Enkelte deltakere beskriver tette og gode relasjoner til sine Nav-veiledere, men flere forteller at Nav-veilederne er lite tilgjengelige eller fraværende. De opplever at kontakten med sin lokale Nav-veileder kan være utfordrende, og at de ikke alltid får svar på spørsmålene sine.

Som vi har vist i kapittel 3, er det ulike rutiner for oppfølging i de tre forsøkene. Dermed varierer også deltakernes erfaringer mellom fylkene. I Oslo er det formelt sett den enkeltes Nav-veileder som har ansvar for oppfølgingen. Likevel forteller deltakerne at de i liten grad har kontakt med sin veileder, og at det i praksis er lærerne de henvender seg til når de trenger støtte. En deltaker uttrykker at det trolig først blir aktuelt å få hjelp fra Nav når fagbrevet er fullført og vedkommende skal ut i jobb. En annen deltaker uttrykker at så lenge hen følger reglene og leverer meldekort til Nav, opplever hen ikke å ha behov for ytterligere støtte fra Nav.

Deltakernes erfaringer i Oslo bekreftes av lærerne, som på sin side forteller at mange av deltakerne har behov for tett og omfattende oppfølging, men at støtten fra Nav varierer. Som tidligere nevnt er det i Oslo tilknyttet en koordinator på fylkesnivå fra Nav-tiltak. Rollen til denne kontaktpersonen er primært å bistå lærerne i Nav-relaterte spørsmål og å koordinere kontakten mellom skolen og de lokale Nav-veilederne. Ingen av deltakerne har kjennskap til denne ordningen.

I Vestland forteller deltakerne at de fikk tett oppfølging fra Nav det første året, og at dette var noe de satte stor pris på. Spesielt to av deltakerne fremhever rollen til den lokale opplæringskoordinatoren i Nav, som var tilgjengelig for samtaler, ga råd og veiledning. Dersom de hadde vanskelige situasjoner, for eksempel knyttet til inntekt, kom den lokale opplæringskoordinatoren ut til skolen for å lytte til dem. Noen deltakere forteller at de opplever god støtte fra sin veileder, mens andre er mindre fornøyde med oppfølgingen de får. Når det gjelder erfaringer med oppfølging i det andre året, forteller alle de fire deltakerne vi intervjuet at oppfølgingen fra Nav er redusert, og at de nå i større grad behandles som ordinære elever i videregående opplæring. De uttrykker en viss misnøye med oppfølgingen og opplever at de i større grad står alene med utfordringene. En deltaker forteller:

Det er tungt i år. Nav hjalp mye i fjor. I fjor fikk vi mye hjelp fra Nav, det var litt spesielt. Men nå studerer vi som de andre på videregående skole.

Som tidligere nevnt har Nav i Øst-Viken tilknyttet en lokal opplæringskoordinator til hver av skolene, noe deltakerne beskriver som svært positivt og nyttig. De setter pris på at koordinator er jevnlig til stede på skolen, og opplever at det er enkelt å få svar på spørsmål og få støtte fra vedkommende. Deltakerne forteller at disse koordinatorene fungerer som deres primære kontakt inn mot Nav, og at de i liten grad har behov for kontakt med sin faste veileder ved det lokale Nav-kontoret. Som en deltaker sier:

Hvis jeg har spørsmål, så spør jeg [Nav på skolen] om hjelp. Jeg har fått ny veileder [på Nav-kontoret]. Jeg kjenner ikke denne. Jeg har ikke så ofte kontakt.

Enkelte deltakere forteller om opplevelser der Nav-veilederen på det lokale Nav-kontoret ikke kjenner opplæringsløpet og regelverket godt nok. Dette har i noen tilfeller ført til feilinformasjon, som igjen har skapt usikkerhet og behov for oppklaring. For eksempel forteller en deltaker at Nav-veilederen hadde gitt beskjed om at vedkommende ikke hadde rett til å både jobbe og gå på skolen, men at deltaker visste at det var mulig å jobbe 50 prosent samtidig som man gikk på skolen. Deltakeren jobbet ved siden av opplæringen og tok saken opp med Nav sin opplæringskoordinator på skolen, som gikk inn i saken og ryddet opp.

Også lærerne og opplæringskoordinatorene selv opplever at koordinatorrollen er svært viktig i oppfølgingen av deltakere, og fremhever at det kommer mange spørsmål fra deltakerne når koordinatoren er til stede på skolen. Begge parter erfarer også at en del deltakere heller vil snakke med koordinatoren enn egen veileder, fordi de kjenner vedkommende bedre. Samtalene med opplæringskoordinatoren kan være med eller uten lærer til stede, men opplæringskoordinatoren mener det kan være en fordel å ta noen samtaler på tomannshånd, siden deltakerne da også kan ta opp utfordringer knyttet til skolen, som opplæringskoordinatoren kan ta videre med skolene.

4.3 Kapitteloppsummering

Generelt uttrykker deltakerne tilfredshet med opplæringen, og mulighetene den gir til å forbedre egen livssituasjon. Mange av deltakerne har stått utenfor arbeidslivet i lengre tid, og opplæringen representerer en vei inn i arbeidslivet. Flere deltakere beskriver likevel opplæringen som krevende, blant annet på grunn av begrensede norskkunnskaper og utfordringer med teoretiske fag. For noen, spesielt aleneforsørgere, er det også en utfordring å kombinere skolegang med ansvar for familie og barn. Tidspress og lang reisevei går igjen i flere fortellinger. Noen nevner også helseutfordringer som fører til fravær, og flere deltakere befinner seg i en usikker økonomisk situasjon. I flere tilfeller har

samarbeid mellom lærer, skole og Nav vært avgjørende for å finne løsninger som gjør det mulig å fortsette opplæringen.

Når det gjelder Navs rolle i oppfølgingen spesifikt, varierer erfaringene. Mange deltakere rapporterer om begrenset eller uforutsigbar kontakt med sine Nav-veiledere. Samtidig løftes ordningen med faste koordinatorene som er til stede på skolene, frem som særlig velfungerende. I tilfeller der slike ordninger ikke finnes, beskrives forholdet til Nav som mer distansert, og samarbeidet mellom skole og Nav som uklart. Dette kan skape usikkerhet for deltakerne og medføre at lærerne må ta på seg et utvidet ansvar. Lærerne fremstår som deltakernes viktigste støttepersoner, også i møte med praktiske og personlige utfordringer, og lærerens rolle går ofte langt utover det rent pedagogiske.

Kapittel 5: Frafall

I dette kapittelet ser vi nærmere på frafall i opplæringen, hva som kjennetegner deltakerne som slutter, og hvilke faktorer som øker risikoen for at noen faller fra underveis. Vi undersøker både omfanget av frafall i de ulike fylkene og de bakenforliggende årsakene. Et sentralt tema er hvordan skolene og Nav arbeider for å forebygge frafall, blant annet gjennom tett oppfølging, fleksibilitet og praktisk tilrettelegging. Fremstillingen bygger på intervjuer med lærere, forsøksledere og opplæringskoordinatorer i Nav.

5.1 Omfang og årsaker til frafall

Totalt sett har 12 deltakere falt fra opplæringene i de tre fylkene siden oppstart.

Oslo er fylket med høyest frafall. Ifølge kontaktlærer startet klassen med 24 deltakere, men teller nå 19. Syv har sluttet, og én ny deltaker har kommet til. Av de syv som har falt fra, gikk én ut i fødselspermisjon, to ble veiledet ut av tiltaket mens de øvrige valgte å avslutte på eget initiativ. Skolen oppgir at de har gjennomført betydelige tilrettelegginger for enkelte deltakere over tid, men at det har ikke vært tilstrekkelig for å forhindre frafall.

De viktigste årsakene til frafallet i Oslo er lave norskferdigheter og svake faglige forutsetninger, kombinert med helseutfordringer og store omsorgsoppgaver. Fem av deltakerne som ble tatt inn i Oslo hadde A1-nivå i både muntlig og skriftlig norsk ved oppstart, og fire av disse har nå sluttet. I intervjuene vurderer lærerne at A1-nivå er altfor lavt til å kunne følge ordinær undervisning, og de peker på behovet for en strengere vurdering av inntakskriteriene.

I tillegg rapporteres det om faglige utfordringer, særlig i matematikk. Våren 2025 oppga lærerne at åtte deltakere i Oslo sto i fare for å stryke i dette faget, som de etter planen skulle fullføre det semesteret. Elevene har bestått matematikk på grunnskolenivå, men ikke på videregående nivå, noe som skaper usikkerhet blant lærerne om hvordan situasjonen skal håndteres. For å redusere risikoen for frafall besluttet skolen å gi disse elevene ekstraundervisning i matematikk gjennom påfølgende skoleår, med mål om at de skal kunne bestå innen sommeren 2026.

Lærernes vurdering er at det i Oslo ble tatt inn en del deltakere som ikke hadde reelle forutsetninger til å gjennomføre et fagbrevløp på 4-5 år. Kombinasjonen av tidligere traumer, belastende livssituasjoner og lite tidligere skolegang gjør gjennomføring vanskelig – selv med tilrettelegging og forsterkning. For eksempel vises det til en deltaker som har måttet avbryte opplæringsløpet og i stedet gå over til et mer tilpasset og enklere tilbud. Lærerne fremhever samtidig at tiltaket er et svært godt tilbud for de sterkeste deltakerne, og skolen mottar mange positive tilbakemeldinger fra læreplassene om deltakernes egnethet. Det faglige nivået blir likevel for krevende for mange. Som en lærer uttrykker:

De lærer kjemperaskt, men likevel er det helt umulig å bestå matte på videregående nivå på to år, når du kun har to års skolegang fra hjemlandet.

I Vestland og Øst-Viken har frafallet så langt vært mer begrenset. I Vestland sluttet tre deltakere i løpet av det første året – én på grunn av flytting, én på grunn av graviditet, og én etter en vurdering

om at opplæringen ikke var det riktige for deltakeren. Etter at forkurset ble avsluttet og deltakerne startet i andre året, har det ikke vært ytterligere frafall. I Øst-Viken har to deltakere så langt avsluttet opplæringen, begge ved samme skole. Det ene tilfellet skyldtes lave norskferdigheter og lite tidlige skolegang. Det andre frafallet skyldes en krevende familiesituasjon som påvirket deltakerens motivasjon og medførte mye fravær.

Ifølge lærerne ved begge skolene i Øst-Viken er det også enkeltdeltakere som er i risikozonen for frafall. Noen vurderes overført til andre tiltak eller ordninger, som lære kandidatordningen, og enkelte vurderer å slutte av økonomiske grunner. Skolen og Nav har tett dialog om disse.

Oppsummert finner vi altså at frafallet i hovedsak skyldes at løpet blir for krevende for deltakerne, enten grunnet svake norskspråklige og faglige ferdigheter, helseutfordringer og familiære forhold, eller en kombinasjon av disse faktorene. Deltakernes helsesituasjon og omsorgsforpliktelser er også vesentlige kilder til høyt fravær.

5.2 Forebygging av frafall

En viktig hensikt med forsøket er at det skal muliggjøre et tettere samarbeid med Nav gjennom hele opplæringsløpet. Målet er at det skal bidra til økt gjennomføring og redusert frafall. Så langt ser det ut til at Navs rolle og betydning i forebyggingen av frafall, varierer en del mellom fylkene. Det er først og fremst i Øst-Viken at lærerne fremhever tett oppfølging og støttende tiltak fra Nav som viktig for å forebygge frafall. Oppfølgingen fra Nav beskrives som helt grunnleggende for at deltakerne skal klare seg gjennom opplæringsløpet. I de øvrige fylkene opplever skolen at støtten fra Nav er mindre viktig, men at dette kunne vært annerledes dersom Nav var tettere på.

Støttende tiltak fra Nav kan for eksempel handle om å skaffe avlastning for deltakere med kronisk syke barn, sikre barnehageplass, eller å aktivere nettverket rundt deltakeren som kan bidra med praktisk hjelp som bringe og hente i barnehage. I enkelte tilfeller har Nav gått i dialog med deltaker og ektefelle for å få til en bedre fordeling av omsorgsoppgavene i hjemmet. Slike tiltak kan være avgjørende for å gjøre det mulig for deltakeren å fortsette i opplæringen.

Bruk av virkemidler som mentortilskudd har vi også sett eksempler på, og i Øst-Viken har Nav koblet på en *kandidatoppfølgerspesialist* (KOPP) for å følge opp en deltaker med ekstra oppfølgingsbehov ute i bedrift. Denne støtten vurderes som spesielt viktig når vedkommende tegner lærekontrakt, og koblingen til skolen blir løsere. Kandidatoppfølgerspesialist er en rolle som Nav Øst-Viken har fått midler fra AVdir til å prøve ut i samarbeid med Fylkeskommunen, gjennom Forsøket med midler til samarbeid om tilrettelagt fag- og yrkesopplæring. Kandidatoppfølgeren skal sikre oppfølging av deltakere i opplæring i tilfeller der eksisterende ressurser ikke er tilstrekkelige. Kandidatoppfølgeren kan blant annet fungere som kontaktperson for arbeidsgiver, og skal involvere relevante instanser ved behov.

Når det gjelder skolene, forteller de at de er villige til å strekke seg langt for å hindre frafall og ønsker å tilrettelegge så godt de kan, for eksempel ved å tilby språkstøtte og fleksible oppmøteordninger for deltakere som må hente og levere barn. Fokus på relasjonsbygging, motivering og tett oppfølging av deltakere som har mye fravær trekkes også frem som forebyggende faktorer. Skolene tilpasser også læreplanene, utvikler eget undervisningsmateriale, og benytter varierte undervisningsmetoder for å sikre at deltakerne best mulig kan følge med i undervisningen. I Oslo har de for eksempel benyttet robot i klasserommet for å sikre at deltakere som har utfordringer med oppmøte grunnet helse, kan

delta i undervisningen. I tillegg fremheves sosialpedagogisk oppfølging som en viktig faktor for å holde deltakerne motiverte og bidra til at de fullfører opplæringen.

I Vestland har det vært et ønske blant lærerne å se på muligheten for å få unntak fra skriftlig eksamen i programfag, ettersom de tror det vil være vanskelig for mange av deltakerne å fullføre opplæringen med dagens krav til skriftlig eksamen.

5.3 Kapitteloppsummering

I dette kapittelet har vi sett på omfanget av frafall i opplæringen, de viktigste årsakene til at deltakere avslutter, samt hvilke tiltak som kan bidra til å redusere frafall. Totalt har 12 deltakere avsluttet opplæringen siden oppstart høsten 2023. Størst har frafallet vært i Oslo. De mest fremtredende årsakene til frafall er svake norskspråklige og faglige ferdigheter. I tillegg bidrar helseutfordringer, familiære forhold og sosiale belastninger til økt risiko for frafall.

Hvordan Nav følger opp deltakerne, ser ut til å ha betydning for i hvilken grad frafall kan forebygges. Når Nav er tett på og setter inn praktiske støttetiltak som gjør det mulig å fortsette opplæringen, opplever lærerne at dette kan være avgjørende for at deltakerne blir stående i løpet. Samtidig varierer denne oppfølgingen mellom fylkene, og vi har sett at Nav ikke er like til stede overalt.

I Oslo, der frafallet har vært høyest, peker lærere på behovet for strengere inntakskriterier, spesielt knyttet til norskferdigheter. De etterlyser også mer realistiske forventninger til hva deltakerne kan oppnå på kort tid. Samtidig fremheves den høye innsatsen fra skolene i alle fylker for å tilrettelegge opplæringen, blant annet gjennom fleksible løsninger, sosialpedagogisk støtte og utvikling av tilpasset undervisningsmateriell. Samlet sett viser kapittelet at forebygging av frafall krever både faglig og sosialt tilpassede løsninger, og et tett samarbeid mellom skole og Nav.

Kapittel 6: Nav og skolenes erfaringer

Gjennomgangen i kapittel 3 viser at rutineene for oppfølging og samarbeidet mellom skole og Nav varierer betydelig mellom de tre fylkene. Dette gjelder både graden av systematikk i arbeidet og Navs rolle og involvering gjennom opplæringsløpet. I dette kapitlet ser vi nærmere på Nav og skolenes erfaringer fra oppfølgingsarbeidet og samarbeidet om dette, og presenterer noen viktige problemstillinger og utfordringer knyttet til samarbeidet. Kapitlet baserer seg på intervjuer med laget rundt deltakerne: lærere, veiledere og lokale opplæringskoordinatorer i Nav, samt forsøksleder i Nav og representanter for fylkeskommunene.

6.1 Stort oppfølgingsbehov

I alle de tre fylkene fremgår det at mange av deltakerne i forsøket har et stort behov for tett oppfølging, både norskspråklig, faglig og sosialt. Dette ble også belyst i kapittel 4, som beskrev deltakernes erfaringer. Mange deltakere har begrenset med skolegang og har lave norskspråklige, faglige og digitale ferdigheter, noe som gjør opplæringen krevende og skaper behov for tett faglig oppfølging og tilrettelegging. Samtidig er det et betydelig spenn i deltakergruppen, der det også er tatt inn deltakere som har B1-nivå i norsk, og deltakere som har høyere utdanning. Deltakerne har dermed svært varierte tilretteleggingsbehov, noe som stiller store krav til individuell tilpasning fra skolens side.

I kapittel 4 så vi også at krevende livssituasjoner, store omsorgsoppgaver, økonomisk usikkerhet og helseutfordringer påvirker fremmøte og motivasjon hos deltakerne. For noen utgjør tidligere traumer en barriere for læring. Flere av deltakerne har dessuten kort botid i Norge, og begrenset med kunnskap til å navigere i det offentlige hjelpeapparatet på egen hånd, og trenger ifølge lærere veiledning og hjelp til dette. Det kan dreie seg om alt fra å koble på riktig del av hjelpeapparatet, til å bidra med søknader til Nav eller andre offentlige instanser som for eksempel Lånekassen.

Tilbakemeldingene fra lærere i Oslo og Øst-Viken er at deltakerne samlet sett både har et lavere ferdighetsnivå og et langt større oppfølgingsbehov enn det de forventet da forsøket startet. I Oslo opplever lærerne at det ble tatt inn deltakere med et svakere utgangspunkt enn det de anbefalte ved oppstart. Selv om løpet er tilpasset en svakere gruppe, og skolen er vant til å tilby tilpassede opplæringsløp, opplever lærerne at det samlede utfordringsbildet og oppfølgingsbehovet blir for stort til at de har kapasitet til å følge opp innenfor den rammen de har avsatt. I Øst-Viken er erfaringen også at oppfølgingsbehovet har økt utover i opplæringsløpet, blant annet fordi det blir mer krav til selvstendighet i undervisningen.

6.2 Lærerne er førstelinje

Felles i alle fylkene er at lærerne, og særlig kontaktlærere, fungerer som en slags førstelinje for de fleste henvendelser, spørsmål og behov som deltakerne har, og at lærernes rolle inkluderer støtte på flere

livsområder. Lærerne forteller at de har måtte bistå deltakere i kontakt med Nav, helsevesenet og barnevernet. En kontaktlærer nevner for eksempel at skolen ble bedt om å uttale seg i en barnefordelingssak, noe som illustrerer at oppfølgingen går langt utover det rent pedagogiske. En kontaktlærer omtaler seg selv som en «livs koordinatør» for deltakerne.

Lærerne er tettere på deltakerne og dem de møter i det daglige, og det er dermed naturlig at de blir førstelinjen for de fleste henvendelser. Det er også lærerne som følger deltakerne opp ute i bedriften. Det skaper trygghet og tillit, og terskelen for deltakerne til å ta opp saker blir lavere. Samtidig bidrar dette til en uforholdsmessig høy arbeidsbelastning for lærerne, noe som kan gå ut over tiden de har til faglig oppfølging. Et viktig funn fra intervjuene med lærerne i alle tre fylker er at de bruker mye tid på å støtte og følge opp deltakere som strever med ulike typer utfordringer.

6.3 Varierende oppfølging fra Nav

Navs rolle i den direkte oppfølgingen av deltakerne varierer mellom de tre fylkene, men er generelt mer begrenset enn lærernes/skolens rolle. Nav involveres typisk i saker knyttet til økonomi og stønader, fravær, permisjon og avslutning av opplæringsløp, eller spørsmål som gjelder deltakernes rettigheter og plikter i Nav. Nav involveres også i tilfeller der deltakere har spesielt store oppfølgingsbehov, høyt fravær eller en utfordrende livssituasjon som gjør det vanskelig å gjennomføre opplæringen. Erfaringen spesielt fra lærere i Øst-Viken er at Nav kan spille en viktig rolle i å rydde unna bekymringer og praktiske utfordringer blant deltakerne, som ellers ville tatt fokus bort fra opplæringen. I Oslo har Nav vært tydelig på at det skal være lav terskel for å melde inn sosialpedagogiske saker som kan påvirke deltakernes evne til å gjennomføre opplæringen – for eksempel helsemessige utfordringer eller familiære forhold. I utgangspunktet skal slike henvendelser meldes direkte til den enkelte deltakers Nav-veileder, som vurderer aktuelle tiltak. Tiltaksansvarlig i Nav kan imidlertid også bistå med å etablere direkte kontakt mellom Nav-veileder og skolen, samt bidra til å vurdere aktuelle tiltak og drøfte saken. Dette setter lærerne pris på, men de opplever samtidig at prosessene ofte tar lang tid og preges av manglende fremdrift.

Veiledernes rolle

Et annet funn fra intervjuene er at deler av veilederleddet er lite involvert i oppfølgingen av deltakerne. Lærere opplever at mange Nav-veiledere er vanskelige å få tak i, og oppfølgingen beskrives av enkelte som fragmentert og personavhengig. Noen av veilederne vi har intervjuet, deler til dels denne beskrivelsen, og erkjenner at de ikke har gode nok rutiner for eksempel ved bytte av veiledere. Samtidig peker de på begrensede ressurser og kapasitetspress som følge av store porteføljer som betydelige hindre for å kunne gi den tette oppfølgningen som skolene etterlyser.

Blant veilederne vi intervjuet, varierte kontakten de hadde med deltakerne fra ingen kontakt i det hele tatt til månedlig kontakt. I hovedsak ser det ut til at veilederne – på tvers av fylker – følger rutiner og praksis for oppfølging som gjelder for sin portefølje. Denne kan variere betydelig i størrelse mellom ulike veilederroller, og vil naturlig nok påvirke graden av oppfølging som den enkelte deltaker får. Noen av Nav-veilederne vi intervjuet i Oslo, har opp mot 200 brukere i sine porteføljer, og opplever at det legger store begrensninger på hvor tett på de kan være – både overfor deltaker og skole. Veiledere i KVP har langt mindre porteføljer og dermed også mulighet til å være tettere på. Blant veiledere vi intervjuet, var KVP-veiledere langt mer involvert i oppfølgingen av deltakerne enn andre.

Kapasitetspress kan altså være noe av grunnen til at veilederleddet oppleves som langt unna og for lite påkoblet, sett fra skolens side. Flere veiledere gir uttrykk for at de «kobler seg litt av» når deltakere kommer inn i et opplæringstiltak, nettopp fordi de der får oppfølging fra skolen. Dersom skolehverdagen fungerer godt, anses det å være mindre behov for tett oppfølging fra Nav. En veileder uttalte følgende:

Jeg er trygg på at det går bra, og at jeg får beskjed når ting går galt. Når de er i tiltak så setter vi de litt på pause her hos oss. De får oppfølging av lærer og skolen.

For å gjøre oppfølgingen mindre fragmentert og personavhengig, foreslår en opplæringskoordinator fra Nav en ordning der alle deltakerne i forsøket følges opp av én eller noen få dedikerte veiledere, for eksempel at veilederansvaret for deltakerne samles hos én veileder per Nav-kontor.

Koordinatorrollen

Som tidligere nevnt har Nav i alle tre fylker koblet på en lokal koordinator (to i Øst-Viken) som fungerer som Navs bindeledd ut mot skolene, men innholdet i denne rollen varierer. I Øst-Viken er koordinatorene koblet på gjennom hele løpet, og de følger opp deltakerne direkte, gjennom trekantsamtaler og/eller fysisk tilstedeværelse på skolen. Rollen ses både av skolen og Nav som et avgjørende grep i oppfølgingen. Ved å fungere som et bindeledd mellom lærere, deltakere og veiledere, bidrar vedkommende til en mer effektiv og målrettet oppfølging av deltakerne, og til et smidigere samarbeid. For deltakere som opplever at veileder er vanskelig å komme i kontakt med, kan opplæringskoordinatoren bidra til raskere avklaringer, enten ved å selv svare ut henvendelser fra deltakerne, eller ved å formidle konkrete og tydelige «bestillinger» til Nav-veiledere. Lærerne beskriver rollen som viktig for å «få ting til å skje»:

[Opplæringskoordinator] er veldig løsningsorientert. Hun instruerer veilederne, ordner mye. Elevene blir bedt [av veileder] om å søke selv [om stønader], men det går jo ikke. De får det ikke til. Vi må gjøre det for dem. Opplæringskoordinator har begynt å gi konkrete forslag til hva Nav-veilederen skal gjøre. Da skjer det ting.

Også i Vestland er koordinatoren tett koblet på det første året av opplæringen, og har direkte dialog med deltakerne ved besøk til skolen. Dette så vi i kapittel 4 at deltakerne satte stor pris på, og noen uttrykte at de hadde savnet denne dialogen etter overgangen til MFY i år 2. Vårt inntrykk er at koordinatorenes *fysiske tilstedeværelse* ved skolene er viktig, både for dialogen med skolen og med deltakerne. Flere av lærerne vi intervjuet fremhever dette, og mener deltakerne trenger noen å kunne snakke fysisk med. For mange er det en barriere å skulle kontakte Nav, særlig digitalt. Da kan skolen bli en trygg ramme som gjør det lettere å ta kontakt. På den måten kan også lærerne avlastes. Blant annet forteller lærerne i Øst-Viken at de får færre Nav-relaterte henvendelser fra deltakerne enn tidligere.

I Oslo forteller lærerne at de opplever at koordinatorrollen er mindre viktig i oppfølgingen av deltakerne, og mener den i begrenset grad bidrar til å avlaste dem. De etterlyser en bydelsomfattende veileder med inngående kjennskap til opplæringssystemet, som kan være tettere koblet på deltakerne. Fra Navs side beskrives koordinatorfunksjonen imidlertid som viktig for flyten i samarbeidet og kontakten mellom skolen og Nav-kontoret. De mener den blant annet bidrar til å løse

problemstillinger som skolen tar opp med de lokale Nav-kontorene, og som den enkelte veileder ikke selv kan besvare. Koordinator kan også gi råd til Nav-veiledere med store brukerporteføljer. Sitatet fra koordinator beskriver et eksempel:

Skolen kan for eksempel ha bekymring for en elev. Da kan det oppstå usikkerhet om hva de skal gjøre. Denne usikkerheten kan spre seg til Nav-kontoret. Da kan jeg fange opp dette, hjelpe til med råd og anbefalinger. For eksempel livsopphold. Det er en problemstilling som skolen ofte har en bekymring rundt. Vi tar alltid slike henvendelser på alvor, men det er ikke sikkert at lærernes bekymring er reell. Noen ganger er den det, men ikke alltid. Veiledere kan bli usikre på det når de blir kontaktet av voksenopplæringen.

6.4 Kunnskap og informasjonsflyt er sentralt

Et annet poeng som fremgår av intervjumaterialet, er at kunnskap om virkemiddelapparatet er avgjørende både for kvaliteten på oppfølgingen og for samarbeidet mellom Nav og skole. Kjennskapen til de spesifikke opplæringsløpene som er opprettet i forsøket, varierer blant veiledere. Det påvirker hvor tett på veilederne er, hvor god informasjon og veiledning deltakerne får eller hvor raskt saker kan løses. For eksempel, selv om det er etablert tydelige rutiner og en egen håndbok for tiltaket i Oslo, er ikke alle Nav-veiledere vi har intervjuet kjent med disse. Enkelte lærere forteller også at de må bruke tid på å «veilede» veiledere, og har opplevd at deltakere ikke har fått adekvat veiledning tilpasset det løpet de er i, fordi veileder ikke er kjent med at deltakerne er i et fireårig opplæringsløp. Et konkret eksempel gjelder en deltaker som fikk råd om å slutte i opplæringen, fordi veileder oppfattet løpet som et kortvarig kurs.

Nav på sin side kan oppleve at deltakere får feilaktig eller mangelfull veiledning og råd fra skole/lærere om sine rettigheter og muligheter i Nav-systemet, fordi lærerne ikke har tilstrekkelig kunnskap om Navs regelverk og virkemiddelapparat. En Nav-informant forteller:

Lærere kan ha meninger om hvordan en sak skal håndteres. De kan skape forventninger hos eleven om for eksempel penger. Det er uheldig. Saken kan være mer komplisert enn som så.

Årets intervjurunder viser også at informasjonsflyten og dialogen mellom skolen og Nav påvirker hvilken oppfølging og støtte deltakerne får. Vestland er et eksempel. Som vi så i kapittel 3, har overgangen til MFY medført at samarbeidet mellom skolen og Nav har blitt satt litt på vent etter det forberedende året, og det har vært begrenset med informasjonsdeling og dialog i overgangen fra det forberedende året til MFY det andre året. Lærerne som har ansvaret for opplæringen i MFY, har dermed lite informasjon om deltakernes status i Nav. Samtidig ønsker de bedre innsikt i deltakernes rettigheter og økonomiske situasjon, ettersom dette ofte er temaer som opptar deltakerne, og informasjon om hvilke muligheter deltakerne har for støttetiltak fra Nav. De viser blant annet til elever med språkutfordringer som kunne hatt behov for ekstra støtte. De har foreslått mentortilskudd som et mulig tiltak for oppfølging av enkelte av deltakerne, men er usikre på om dette har blitt fulgt opp, og om flere bedrifter kunne ha fått et slikt tilbud til sine deltakere.

6.5 Behov for tydeligere rolle- og ansvarsdeling

I alle tre fylker er *tydeligere rolleavklaring* i oppfølgingen av deltakerne en problemstilling som kommer opp i intervjuene. Det gjelder kanskje spesielt veilederrollen. Flere av veilederne vi har snakket med i alle tre fylker, opplever at det er uklart hvordan de skal forholde seg til deltakerne i dette tiltaket. Skal de bare følge opp når bruker tar kontakt, eller være mer proaktive underveis? Hvilken rolle skal de ha i mer kompliserte saker?

Også grensedragningen mellom skolen og Nav er noe enkelte mener bør tydeliggjøres. Enkelte lærere gir uttrykk for at de er usikre på Navs rolle i oppfølgingen av deltakerne. I noen tilfeller har det oppstått saker knyttet til enkelt deltakere som har vært krevende å håndtere, og som har ført til diskusjoner mellom Nav og skolene om ansvarsfordelingen. Spesielt temaer som livsopphold og fraværsgrenser har vært kilder til diskusjon i flere fylker, der de to aktørene har noe ulike syn på balansen mellom tilstedeværelse og tilpasning. I et av fylkene fremhever en representant fra Nav behovet for å rydde i mandat, roller og ansvarsforhold, for å sikre at saker og utfordringer som ikke er knyttet til undervisningen, tas videre til Nav. Vedkommende beskriver hvordan veiledere kan oppleve et uheldig press fra lærere, for eksempel i spørsmål om livsopphold, og knytter det til at lærerne inntar en utvidet rolle i oppfølgingen av deltakerne.

6.6 Kapitteloppsummering

I dette kapitlet har vi sett på fylkenes erfaringer med oppfølgingen av deltakerne og samarbeidet rundt det. Hvor tett og velfungerende samarbeidet mellom skolen og Nav er, varierer mellom fylkene. Vi har sett eksempler på at manglende kunnskap om hverandres virkemiddelapparat kan påvirke kvaliteten både på samarbeidet og veiledningen som deltakerne får. Gjennomgangen tyder også på at tydeligere rolleavklaringer og bedre informasjonsflyt kan bidra til å styrke oppfølgingen og samarbeidet rundt.

En viktig erfaring på tvers av fylkene er at deltakerne har et omfattende oppfølgingsbehov – langt større enn det de enkelte skolene hadde forventet da forsøket startet. Felles for alle fylkene er at lærerne, og særlig kontaktlærere, blir første kontaktpunkt for de fleste utfordringer og spørsmål som deltakerne har. Lærerne opplever i mange tilfeller å gå langt utover rollen som underviser, noe som medfører en betydelig arbeidsbelastning. Samtidig har vi sett at det varierer hvor tett Nav følger opp deltakerne, både mellom fylker og innad i fylkene. Noen veiledere er tett på, andre er lite tilgjengelige for deltakerne. Store brukerporteføljer og kapasitetspress påvirker muligheten til å gi den tette oppfølgingen som skolene ønsker eller har behov for, og flere veiledere gir uttrykk for at de «kobler seg litt av» når deltakere kommer inn i et opplæringstiltak, nettopp fordi de der får oppfølging fra skolen. Etablering av en koordinatorfunksjon som binder skole, deltaker og Nav sammen, fremstår derfor som et viktig grep.

Kapittel 7: Konklusjoner

I de foregående kapitlene har vi undersøkt hvordan Nav og skolen samarbeider om å følge opp deltakere som er i opplæringstiltak av utvidet varighet, og oppsummert deltakernes og fylkenes egne erfaringer med dette. I dette avslutningskapitlet oppsummerer vi noen hovedfunn og trekker konklusjoner.

7.1 Få skriftliggjorte planer

Et mål med årets undersøkelse har vært å dokumentere hvilke planer fylkene har for oppfølging. Et sentralt funn er at det i liten grad foreligger tydelig definerte og skriftliggjorte planer som beskriver hvordan eller hvor ofte partene skal følge opp deltakerne. Snarere har det utviklet seg en mer behovsbasert praksis underveis i forsøket. Unntaket er Oslo, der rutiner for oppfølging er nedfelt i en skriftlig plan (håndbok). Samtidig har vi gjennom intervjuer fått inntrykk av at ikke alle involverte aktører kjenner til denne håndboken, og at det er usikkert om rutinene følges fullt ut.

7.2 Stort oppfølgings- og tilretteleggingsbehov

Ambisjonen med forsøket har vært å undersøke om et fjerde år med opplæringstiltak gjør det mulig for fylkene å ta inn deltakere med større opplærings- og oppfølgingsbehov, når deltakerne kan få tett oppfølging underveis i opplæringen. Vår undersøkelse har vist at deltakernes behov er sammensatte, og at mange har store oppfølgingsbehov, både i og utenfor undervisningen. Et tettere samarbeid mellom skole og Nav kan gi tilgang til et større repertoar av virkemidler og tiltak som kan bidra til å få deltakere med store oppfølgingsbehov gjennom. Vi har sett en rekke eksempler på hvordan både skolene og Nav tilrettelegger for best mulig gjennomføring: Nav gjør dette blant annet ved å bruke sitt etablerte virkemiddelapparat, for eksempel mentorordning, lokale tilbud som kandidatoppfølgere, eller ved å ha tettere dialog med deltakerne. Skolen har tatt i bruk hjelpemidler i undervisningen, tilpasset oppmøtetider og bygget tette relasjoner til deltakerne.

7.3 Navs rolle er uklar

Mangler i informasjonsflyt og dialog mellom skolen og Nav skaper usikkerhet om hvorvidt det fulle potensialet i samarbeidet er blitt utnyttet i alle fylker. Erfaringene fra forsøket tyder også på at det er uklarheter knyttet til hvilket ansvar Nav kan og skal ha i oppfølgingen. En del veiledere er ikke godt nok kjent med innholdet og organiseringen av opplæringsløpet, og er usikre på hvordan de skal bidra. Når flere veiledere samtidig oppfatter at deltakeren er skolens ansvar så lenge vedkommende deltar i opplæringen, tyder det på at forsøket i liten grad har bidratt til å redefinere eller forankre Navs rolle i førstelinjen.

For en del deltakere beskrives dessuten kontakten med Nav som sporadisk og uforutsigbar. Skolene opplever at de ofte må ta et større ansvar for koordinering og oppfølging enn forventet. Lærerne, og spesielt kontaktlærere, opplever å få en utvidet rolle, der de også må håndtere praktiske, sosiale og økonomiske spørsmål som i utgangspunktet ligger utenfor skolens ansvarsområde. Vi merker oss også at spørsmål om livsopphold fremdeles er en kilde til diskusjon i samarbeidet.

Deltakerne ser ofte læreren som sin viktigste støtteperson, mens Nav først og fremst ses som en kilde til livsopphold for en del deltakere. Dette er naturlig, siden lærerne er tette på deltakerne i det daglige. Samtidig underbygger det opplevelsen av at Navs rolle i forsøket er uklar – både blant skolens ansatte, deltakerne og Nav-veilederne.

7.4 Behov for koordinering

Undersøkelsen vår viser at et tett samarbeid mellom skole og Nav kan ha mye å si for oppfølgingen av deltakerne. I tilfeller der Nav har tett dialog både med deltakere og skole, fremstår oppfølgingen mer forutsigbar, helhetlig og effektiv. Selv om læreren er den viktigste kontaktpersonen for deltakerne, er Navs bidrag i flere tilfeller sentralt for at deltakerne klarer å stå i opplæring over tid. Der Nav står lenger unna, ser vi at skolen må kompensere med ekstra tid og ressurser.

Etableringen av en koordinatorrolle i Nav, som fungerer som et bindeledd mellom skole, deltaker og veiledere, ser ut til å bidra til bedre informasjonsflyt og raskere løsninger i enkeltsaker, og kan kompensere for et veilederledd som oppleves som mer distansert og presset på tid og ressurser. Deltakere som har direkte kontakt med koordinatorene, opplever at dette gir god hjelp og støtte. At koordinatoren er fysisk til stede ved skolene, fremstår også som et viktig grep. En erfaring fra både deltakere og aktører rundt dem, er at deltakerne trenger noen de kan møte og snakke med – en konkret person som er tilgjengelig og tett på.

Erfaringene vi har fremhevet i denne rapporten peker også på noen forbedringspotensial i oppfølgingen og samarbeidet omkring deltakerne som kan bidra til mer helhet og kontinuitet for deltakerne. Noen steder er det behov for tettere involvering fra Navs side, tydeligere rolleavklaring og bedre informasjonsflyt.

Litteratur

- Dahle, M. Svanæs, S., Skyberg, H. & Jones, H. (2024). *Forsøk med opplæringstiltak av lengre varighet. Første delrapport*. Ideas2evidence-rapport 10:2024. Tilgjengelig fra: <https://ideas2evidence.com/nb/publications/forsok-med-opplaeringstiltak-av-lengre-varighet-forste-delrapport>
- Fossheim, H. (2015). *Samtykke*. De nasjonale forskningsetiske komiteene. Tilgjengelig fra: <https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/personvern/samtykke/>
- Dahle, M., Nordhagen, I. C., Jones, H. & Monsen, M. (2024). *Fag- og yrkesopplæring på voksnes premisser. Sluttrapport fra følgeevaluering av forsøk med Modulstrukturert fag- og yrkesopplæring*. ideas2evidence-rapport 1:2024: Tilgjengelig fra [Sluttrapport. Følgeevaluering av forsøk med MFY og kombinasjonsforsøket.pdf](#)
- Meld. St. 32 (2020-21) *Ingen utenfor – En helhetlig politikk for å inkludere flere i arbeids- og samfunnsliv* (Arbeids- og sosialdepartementet, 2021).
- NOU 2021: 2. (2021). *Kompetanse, aktivitet og inntektssikring. Tiltak for økt sysselsetting*. Hentet fra [NOU 2021: 2 - regjeringen.no](#)
- NOU 2019: 25. (2019). *Med rett til å mestre — Struktur og innhold i videregående opplæring*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-25/id2682947/>

IDEAS2EVIDENCE
Bygger kunnskap